

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul V

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Un

exemplar:

N-rele 16-17

CLUJ, 1 și 15 Septembrie 1928

Lei 40

CUPRINSUL

ACTUALITĂȚI	Cetatea universitară din Paris	— — —	N. Dașcovici
	Serbările cântului	— — — — —	Al. Ceușianu
	Aici e sufletul meu tot. (Vers)	— — — — —	A. Cotruș
	Gazetarul	— — — — —	Horia Trandafir
PROBLEME SOCIALE:	Naționalizarea asigurărilor	— — —	N. Ghiulea
	Despre arta de a conversa	— — — — —	St. Bezdechi
EUROPA CONTIMPORANĂ:	Congresul Confederației Inter- naționale a studenților	— — — — —	I. Breazu
POLITICA EXTERNĂ:	Revizuirea tratatelor de pace	— — —	N. Dașcovici
PROGRESE ȘTIINȚIFICE:	Din opera lui Don Bosco	— — —	Gavril Todicea
PROBLEME ECONOMICE:	Valea-Jiului	— — — — —	Alexiu David
	Bumbacul și cultura lui în România	— — — — —	Emil Pop
DISCUȚII ȘI RECENZII:	O nouă carte despre Eminescu: M. Eminescu als Dichter und Denker, von Dr. Fr. Lang	— — —	St. Bezdechi
	Un roman nou: I. Agârbiceanu, Legea minții (Povestea altei vieți.) Roman	— — — — —	Al. Ciura
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE:	Ecou de presă	— — —	„Transilvania“
CRONICA ECONOMICĂ ȘI FINANCIARĂ:	După vacanță. Lipsa de porumb și speula. — Imprumutul extern. — Frau- dele petrolifere. — Deficitul bugetar. — Fabrica de automobile Ford	— — — — —	G. Neculcea
FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI:	Doliul Iugoslaviei. — Săr- bătorirea zilei de 1 Decembrie. — Răsboiul în afară de lege	— — —	Red.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 8,
CALEA VICTORIEI No. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite în America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

Cronica economică-financiară

După vacanță. A trecut vacanța. Odihna fizică și psihică s'a terminat. În locul aerului răcoros și îmbalsamat al munților acoșeriți de brad te întorci la aerul înecat de praf al orașului. Liniștea, pacea și armonia locurilor retrase sunt înlocuite cu zgomotul, frământarea și disonanța vieții orașenești. Dar toate cele bune au un sfârșit. Cu plăcere sau fără plăcere reia munca obișnuită și lupta necurmată pentru viață reîncepe.

Răsfoiești cu grabă și neliniștit cronica ultimelor două luni. Te aștepti la schimbări mari, la realizări, care erau iminente la sfârșitul lui Iunie. Sesiunea extraordinară din Iulie a parlamentului a trebuit să ia hotărâri mari. Oamenii financiari și cei politici n'au avut vacanță. Au muncit. Pușini au putut gusta, măcar pe apucate, o mică bine meritată odihnă...

Dar răsfoești cronica, o treci o dată până la capăt, o reiași de la început și constai cu nedumerire că nu s'a întâmplat nimic. Stăm pe aceleași poziții ca și la sfârșitul lui Iunie, — mai puțin speranțele.

Împrumutul intern nu s'a realizat, de stabilizare nu poate fi vorba, parlamentul a votat numai o lege prin care dă voie guvernului să discute un împrumut, înțelegera cu Germania nu s'a încheiat, d. Vintilă Brătianu e tot ministru de finanțe, plafonul Băneii Naționale a rămas intact, criza economică e tot atât de acută, jaful în averea Statului nu și-a găsit limita, furturile în administrațiile publice se țin lanț, speranță de îndreptare nu e. Stăm de aproape un an în aceeași situație și nimeni nu e în stare să aducă la realitate pe conducătorii acestei țări. Nu e vorba de cele două luni de euptor, ci de un an, de doi, de zece. Dela unire până astăzi țara aceasta a trăit într-o făgăduință care nu s'a realizat nici măcar împarte. Din contra, lucrurile au mers din rău în mai rău. Ruina materială și morală rânjește la toate colțurile. Suntem veșnic în așteptarea unei fapte, care să îndrepte lucrurile și fapta nu se produce.

Lipsa de porumb și specula. Porumbul a atins prețul de 100 mii lei vagonul. Din străinătate cu preț plătit în valută forte poate fi adus cu 70 mii vagonul. În Banat și în Oltenia porumb este foarte mult. Prețul acolo e cu mult mai mic, el însă nu poate fi transportat în Basarabia și Moldova, fiindcă transportul pe căile noastre ferate e enorm de scump. Poate ar fi mai ieftin porumbul transportat din Timișoara prin Sârbia, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia până la Chișinău, dar și neguțătorii de cereale au obraz, prea ne-am face de răs în toată lumea.

Seceta s'a resimțit în multe părți din țară, dar nu pretutindeni a făcut pagube așa de mari. Într-o țară bine ordonată cu servicii de căi ferate civilizate conduse, schimbul de compensație între produsele diferitelor regiuni e ușor de făcut. La noi, ca în timpurile cele mai vechi, dacă lipsește într-o regiune un produs, dacă nu s'a făcut fructe sau cereale, sau chiar un anumit produs, regiunea duce lipsă. La noi aprovizionarea pentru mărfurile mai puțin scumpe, nu se poate face decât într'un cerc de rază de câțiva kilometri.

Din această cauză la noi înfloresc specula. Totdeauna se va găsi cel puțin o parte a țării, unde cererea pentru o marfă să fie mai mare decât oferta, și să se scumpească din ce în ce, dar când lipsa e mai mare și suferința celor săraci mai mare, când adică puțința de câștig e mai mică, fiarele speculei pot să-și satisfacă nestânjiniți pofta lor de jefuire și de îmbogățire.

Acum e în floare specula cu porumbul în dauna nefericiților de țărani basarabeni. Ce va putea face guvernul cu legea speculei care nu se poate aplica niciodată comercianților necinstiți, sau cu buna lui intenție de a aproviziona el cu porumb regiunile în lipsă când porumbul va fi împărțit de oamenii, care au dovedit că trăiește și știu să trăiască din politică?

Fraudele petrolifere. În vreme ce d. Vintilă Brătianu caută să convingă pe d. Poincaré că de menținerea la putere a partidului liberal depinde influența franceză în România, iar la Berlin o delegație numeroasă tratează stingerea litigiilor cu Germania pentruca Reichsbanka să subserie la împrumutul de stabilizare, acasă oamenii guvernului lucrează.

Pun la cale societăți pentru monopolul comerțului de cereale, acaparează și speculează nerușinat nevoia populației de porumb, jefuesc fără frică și fără milă din avutul statului. Deputații guvernamentali au început să facă vizite stăruitoare la judecătorii de instrucție, unii s'au instalat chiar la Văcărești.

Dar fraudele de petrol întrec toate nerușinările. Împreună cu serviciile statului protejații guvernului de până acum au jefuit Statul de toate terenurile sale petrolifere, 300 mii hectare au trecut în stăpânirea particularilor, averi de miliarde ale acestei țări au fost jefuite.

Ce se va face contra lor? Cum va intra statul în drepturile sale?

Rușinea merge mai departe. Acci care au jefuit țara, au înșelat și străini. O societate engleză se plânge că societatea deputaților liberali dela Văcărești i-a vândut concesiuni de terenuri care nu se pot identifica, i-a vândut loturi care nu există, luând sume colosale pentru ele. Și partidul liberal caută împrumut la Londra?

Împrumutul extern. De 12 milioane, de 20, de 80, sau de 200 milioane dolari, împrumutul nu s'a realizat. Și nu s'a realizat fiindcă astăzi străinătatea plătește dlui Vintilă Brătianu polițete ce le-a adunat de mult pentru toată politica noastră — noastră, zicem așa, fiindcă se obișnuiește, dar biata țară nu e vinovată cu nimic de manile cuiva — politica financiară și economică a dlui Vintilă Brătianu, pentru toată xenofobia și nesașiul partidului dlui Vintilă Brătianu.

Astăzi țara plătește pentru toate greșelile unui om rău, încăpăținat, îngust pentru jefuirea averilor particulare străine, pentru nepiata couponului rentelor române pe piețele străine, pentru șicanarea și sfidarea străinătății, pentru refuzul de a asocia la exploatarea bogățiilor țării a capitalului străin, pentru formulele „prin noi în-

șine” și „pentru noi înșine”, pentru fudulia de capră răioasă, pentru venalitatea misiunilor și delegațiilor guvernului țării, pentru lipsa de respect de dreptul și bunul altuia, pentru necinstea în mânăuirea averea publice, pentru lipsa de democrație și respect a voinței poporului, și așa mai departe pentru toate apucăturile sălbatiche, necinstite, nesătule, necivilizate a guvernanților care au stăpânit până acum această nefericită țară.

Ministrul nostru de finanțe a fost silit să facă concesiune după concesiune, totdeauna crezând că aceea este ultima și va fi nevoit să le facă pe toate cu mentalitatea jucătorului de cărți care jertfește totdeauna în speranță că-și va recăștiga banii pierduți, fără niciun rezultat.

D. Vintilă Brătianu nu va putea face împrumutul, nu va putea face stabilizarea, nu-și va putea duce la îndeplinire ultimul său program financiar pentru a se putea retrage în opoziție cu o aureolă scânteietoare, fiindcă străinătatea vrea să-l pedepsească deplin. A cedat totul, va mai ceda, dar nu va căpăta nimic. Veșnic va fi pus în fața unei noi concesiuni care i-se cere și se va prăbuși în neputință.

Evident țara suferă, suferă cum a mai suferit de pe urma nefastei politici economice a urmașului lui Dimitrie Sturdza la șefia partidului liberal, evident țara va plăti, va plăti cum a mai plătit de pe urma înțelepciunii și patriotismului conducătorilor partidului liberal, se pare însă că de data aceasta va scăpa cel puțin de acel care a dus-o în sărăcie, în umilință și în degradare.

Deficitul bugetar. Până acum bugetul are un deficit de aproape șapte miliarde. Toate încasările sunt în mare scădere. Nu este isvor public de venit să nu se resimtă. Vămile dau un mare deficit. Exportul a scăzut simțitor. Lefurile se plătesc în unele părți cu greutate, furnizorii sunt amânați fără încetare. Viața financiară întregă e în declin.

Fabrica de automobile Ford. Era să se construiască la Constanța o mare fabrică de automobile Ford pentru întreg Orientul. Era apoi să se construiască una la Giurgiu. Condițiunile erau deosebit de avantajoase pentru țara noastră, Ford își luase angajamentul să ne refacă și unele șosele. Politica noastră economică pe țară și de partid a împiedecat. Astăzi aceasta mare fabrică se construiește la Constanta.

Ford a ajuns la o înțelegere cu guvernul din Angora pentru construirea unei mari fabrici de automobile, camioane și tractoare la Constanta. Contractul s'a încheiat pe 25 ani. Fabrica va sta sub controlul autorităților vamale turcești, fiindcă automobilele destinate străinătății vor fi scutite de vamă. Întreprinderea va întoarce statului turcesc sumele plătite ca salarii funcționarilor vamali. Șaizeci la sută din personalul fabricii vor fi supuși turci. Fabrica va da preferință firmelor turcești la aprovizionările sale. Și va consuma exclusiv combustibil turcesc.

Se aduce astfel o mare bogăție țării, fără ea pofta ei să fie oricât de mică. Dar pentru noi nu s'a putut. Nouă ne-a rămas d. Vintilă Brătianu.

G. Neculcea

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
Ion Clopoțel

Redacția și Administrația:
CLUJ, { Calea Victoriei 51. Telefon 308
Plăța Unirii No. 8.
CLUJ, 1 și 15 Septembrie 1928

Anul V N-rele 16—17
Un exemplar: Lei 40

Cetatea universitară din Paris

Unul din consiliile noastre de miniștri ținute în vara aceasta a hotărât, după propunerea dlui ministru al instrucției publice, dr. C. Anghelescu, să construiască un pavilion românesc în „Cetatea universitară” din Paris, imitând pilda altor țări pentru nevoile foarte numeroșilor studenți români, cari își desăvârșesc studiile în capitala Franței.

Fiindcă în toamna anului 1926, când abia se inauguraseră cele dintâi 7 pavilioane ale studenților francezi, am avut ocazia să vizitez noul cartier din bul. Jourdan, lângă parcul Montsouris, care va însemna un nou punct de atracție și un centru caracteristic al capitalei franceze, socotesc interesante câteva date asupra acestei opere de mare perspectivă națională și internațională.

Istoricul cetății universitare parisiene este foarte asemănător cu istoricul mișcării cantinelor noastre universitare, bine înțeles ținând seama de cadrul și mentalitatea deosebite.

Încă din 1900 numărul studenților Universității din Paris, depășind cifra de 11.000, dintre cari 1500 streini, problema vieții studentești în capitala Franței apărea plină de îngrijorări pentru cei înțelegători. Numărul studenților a crescut până la 20 mii, dintre cari peste 3500 streini, în anii de după război. Deci, o puternică mișcare a tineretului francez spre învățământul universitar parisian, mult mai slabă, totuși, proporțional, decât „invazia” cum spunea d. rector Pangrati, la congresul universitarilor, studențimei românești spre Universitatea din București, unde numărul de 20 mii a fost simțitor depășit.

Viața studențimei franceze absorbită în cetatea Parisului preocupând

multe capete gânditoare și inimi simțitoare, s'a găsit la începutul lui 1920 un om generos ca industriașul Emil Deutsch de la Meurthe, care, cu sprijinul rectorului, d. prof. Appell, să pună în mișcare ministerul industriei franceze printr'o mare donațiune. Inițiatorul oferi într'adevăr suma de zece milioane franci francezi Universității parisiene sub condiția de a crea adăposturi unui număr de cel puțin 350 studenți francezi pe terenul fortificațiilor din bul. Jourdan, lângă parcul Montsouris, în cartierul cel mai sănătos și aerisit al Parisului și destul de aproape de str. Toufflot și Facultățile cartierului latin.

O inițiativă așa de generoasă și-a produs efectele în scurtă vreme punând în mișcare atât aparatul oficialității, cât și alte inițiatives imitatorii.

Astfel, după 15 luni, o lege din 27 Iunie 1921 hotărâ: 1) răscumpărarea de către Stat dela primăria Capitalei a unui teren de 28 hectare în zona corespunzătoare a fortificațiilor și 2) cedarea gratuită de către Stat Universității parisiene a acestui teren pentru adăpostirea studenților „în cele mai bune condițiuni de viață materială și morală”. Primăria se obligă, în același timp, de a preda terenul cu toate lucrările necesare de canal, apă, pavajii, etc. și de a construi acolo un parc special studențesc.

Din acel moment cetatea universitară luase ființă.

Gestul generosului inițiator a găsit cum am spus imitatori și, astfel, s'au mai construit sau sunt pe cale de construcție următoarele pavilioane streine prin donații corespunzătoare: Un cămin belgian din donații de 5 mil. fr. fr. a dnei și dlui Biermans-

Lapotre; unul canadian din donația senatorului Wilson de 2 mil. 600 mii fr. fr.; unul argentinian din donația dlui Benberg de un mil. fr. fr., plus 250 mii fr. fr. din partea coloniei argentine din Paris; unul american după inițiativa unui grup de profesori din Statele Unite; unul Japonez din donația de 3 Jum. mil. fr. fr. ai bogătaşului Satsuma; și altele asemănătoare.

Donația inițială pentru studenții francezi a lui Deutsch de la Meurthe sporită prin aportul statului, a fost, apoi, mereu crescută prin donațiuni din partea Fundației naționale pentru dezvoltarea cetății studentești pariziene, prin gestul Asociației foștilor elevi ai Școlii centrale de ingineri, Institutului agronomic, etc. etc.

Ideea inițială a generosului donator a fost larg dezvoltată prin legea din 1921 și prin Fundația special constituită lărgindu-se cadrul în sensul de a admite intrarea și studenților din alte țări pentru cari s'ar construi căminuri proprii, în pavilioane aparte. Astfel, fiecare țară streină luând angajamentul să construiască în termen de 5 ani poate obține gratuit terenul necesar în cuprinsul cetății de 28 hectare spre a-și ridica pavilionul pentru studenții respectivi.

Până acum, pe lângă pavilioanele menționate (donațiuni din diferite țări: Belgia, Canada, Argentina, Statele Unite), au mai construit ori sunt pe cale de construcție pavilioanele următoarelor țări:

Al Angliei, a cărui piatră fundamentală a fost pusă chiar de principi moștenitor.

Al Greciei pentru obținerea terenului căruia d. Politis a făcut demersurile necesare.

Al Elveției, Olandiei, Spaniei și Cubei vor urma în curând, căci aceste țări au pornit demersurile necesare pentru obținerea terenului.

După toate acestea, iată că prin hotărârea recentă a consiliului nostru de miniștri i-a venit și rândul României.

Încă din Mai 1927 I. Mitileneu, în calitate de ministru al afacerilor streine, cu prilejul vizitei sale la Paris, făgăduise că guvernul român nu va întârzia să dea o delegare acestei participări românești la cetatea pariziană. Ideea aceasta călduros sprijinită de dnii Paul Collinet, profesor la Facultatea de drept din Paris și d. Louis Marin, ministrul pensiunilor și vechi prieten al României, era ca dela sine înțeleasă în toate curcile pariziene și întârzierea noastră de a construi pavilionul provoca nedumerire.

Numărul studenților români fiind aproximativ de 1500 la Paris, adică reprezentând aproape jumătate din totalitatea studenților streini, întârzierea noastră de a construi pavilionul părea cu totul de neînțeles cercurilor franceze. Imi amintesc că, în 1926, mi s'a repetat din diferite părți nedumerirea aceasta cu adausul că, înainte de război, Rușii dădeau cel mai mare contingent de studenți streini în Universitățile franceze, pe când, astăzi, locul lor a fost luat de Români.

Cetatea universitară a Parisului din cele arătate e menită să devină nu numai o mică Europă studențească, în care să se elaboreze o nouă mentalitate de înțelegere și colaborare internațională, dar o adevărată Societate a națiunilor studențească prin participarea tinerimei universitare din țările tuturor continentelor de pe glob. Iar lângă ea, și ca un complement necesar, s'a emis acum ideea unui locaș ospitalier pentru toți savanții și profesorii din lumea întregă dornici să stea câtva timp la Paris spre a-și desăvârși cercetările și studiile personale sau pentru a lua un contact mai apropiat cu mișcarea științifică franceză.

*

Nu pot încheia aceste rânduri fără a nota că viața în Cetatea universitară a Parisului prin confortul discret, organizarea petrecerilor inteligente (teatru, sport, muzică, serbări), stadionul sportiv în construcție, etc este departe de a lua aerul antipatic al vieții de cazarmă rigidă sau al căminului cu atmosferă de in-

ternat pentru copii. O disciplină bine înțeleasă, elioistică și cuviincioasă, caracteristică spiritului rasei franceze ca efect al unei îndelungi educații naționale, face ca nimic din turbulența caracteristică aglomerațiilor tineresti să nu iasă la iveală. Evident că nici nu s'ar putea vorbi de brutalitate ca o consecință imediată a turbulenței.

Consiliul de administrație al Cetății are în compoziția lui 3 delegați ai studențimei, doi pentru băeți și unul pentru fete.

Studentelor li s'a rezervat, din totalul celor 7 pavilioane franceze construite în careu, unul special.

Restaurantul este comun într'unul din pavilioane și fiecare pensionar se servește singur alegându-și menu-ul la bufet, contra calculului trecut pe o fișă, după care ia loc la mese. La eșire, achită socoteala notată pe fișă.

Iată și o idee aproximativă de prețuri: camerile individuale revin la o chirie de 150 fr. fr. lunar, iar costul unei mese se mărginește în jurul sumei de 7 fr., variind bine înțeles după poftă, gusturi și buzunar.

Când se va construi pavilionul român încă nu se poate prevedea. El va însemna o manifestare românească în cetatea universitară a Parisului fără să poată satisface nevoile marelui număr de studenți români aflători în Capitala Franței. Un motiv mai mult ca și'n arhitectura pavilionului ca și'n organizarea vieții lui interioare, după ce va fi terminat, să vegheze grija cea mai serioasă și selecția cea mai atentă. Pavilionului român va însemna figurația poporului nostru în lumea internațională studențească din Capitala Franței.

N. Dașcoviți

ACTUALITAȚI

Serbările cântului

Impunător ca forță de realizare și grandios în armonizarea spiritului colectiv, cultul cântului a devenit o armă socială de-o copleșitoare importanță în evoluția culturală și chiar politică a popoarelor. Mii și mii de oameni, răscoliți din cele mai îndepărtate unghiuri ale lumii, animați de-aceeaș mândrie socială, entuziasmați de-aceleași gânduri, plămădesc unitatea firească a inșilor dintr'o națiune mai puternic decât oricare altă manifestare publică. Serbarea cântului, care n'are graniță, devine simbol, și acest simbol cultural, realizat de masse, întărește în fiecare participant tainicul resort de rezistență națională până la exaltare. Iată semnificația profundă și tot în același timp pericolul latent în ciocnirea energiilor opuse dela popor la popor — care a făcut marea politică să-și filtreze calculul și temerile în pregătirile unora din aceste serbări.

Privită serbarea cântului ca un eveniment pur cultural, omul rămâne uimit de prestațiunile artistice corale și de puritatea executării cântărilor, chiar și în realizările de masse ale miilor de cântăreți. — Am asistat la desfășurarea celei de-a 24-a serbare federală a cântului din Elveția ce-a durat aproape două săptămâni în os-

pitalierul oraș de lângă lacul Lemane, Lausanne. Felul cum și-a știut cinstit acest oraș organizațiile culturale ale țării și sprijinul impunător ce l-a dat în toate privințele deplinei reușite a acestei serbări, a transformat admirația oricui în adevărat entuziasm. Drapele, fanioane, ghirlande, inscripții, iluminări multicolore cu un cuvânt tot ce-și poate imagina mintea mai pompos pentru împodobirea unui templu al culturei au fost risipite cu o dărnicie exuberantă dela un colț la celălalt al orașului. — O hală colosală — pe platoul din creștetul orașului a adăpostit seară de seară zeci de mii de oameni veniți să asculte întrecerea grupărilor corale. Magnifică disciplină dela cel mai mărunț gest de control, până la dominarea perfecte a tăcerii prin simpla lovitură a baghetei. Pe scenariu un furnicar de ființe, cari își îmbinau glasurile în apoteoza armoniei. Ce neuitat de frumoasă a fost mai ales feeria „Notre Pays” de măestrul Jacques-Dalcroze, reprezentată de 700 executanți — între cari mare parte copii. „Notre Pays” — țara noastră — în dansul cadențat al pălcurilor micelor zîne, în ritmul cântărilor profund melodioase, ce ingenioasă operă educativă întru închegarea con-

științei și dragostei de țară! Cât de departe suntem noi românii de aceste manifestări patriotice-culturale, prin cari s'ar putea promova penetrarea interprovincială și unificarea sufletească adevărată!

Utilitatea politică a acestor manifestări culturale azi nu o mai trage nimeni la îndoială, mai ales după serbarea monștră din Viena, unde s'a întâlnit într'o formidabilă desfășurare numerică întreaga suflare germană. Spiritul german are o concepție extravagantă în cece privește exteriorizarea artei sale, anume proporția gigantică, ce desfigurează între anumite împrejurări formele frumosului. Statua lui Bismarck sau monumentul popoarelor din Leipzig sunt cu adevărat grămezi de piatră lucrată de ciclopi, cari îți deșteaptă mai mult fior decât admirație. Aceste dimensiuni uriașe n'au lipsit nici cu ocazia marilor serbări ale cântului din Viena și tocmai aceasta îngrămădire de masse, a desechilibrat puritatea manifestării culturale, substituindu-i în mod impresionant ideea politică.

S'a cântat mult — în grupuri și masse — cu o tehnică aproape desăvârșită, dar adevărata semnificație a grandoarei a fost însăși uriașa aglomerare de oameni, cari în paroxismul numărului și-a afirmat voința unității germane. — Viena, capitala imperiului de odinioară, azi capitala micii republici austriace, a trebuit să tresară la strigătul „Deutschland über alles”. — Formele democratice, cari au înlocuit rostul caselor domnitoare de Hohenzollern și Habsburg, au dărmădat zidul despărțitor dintre Germania și Austria ce consistă, în lupta după egemonie între cele două case imperiale. S'a șters și de-o parte și de cealaltă tradiția istorică a capilor încoronăți și iată cum răzbește cu elementară putere voința poporului după unitatea națională. Casca prusacă — atât de urgisită odinioară — este azi liber recunoscută drept conducătoare a destinelor germanismului. Barierele ce-au fost ridicate de spiritul sectarist german prin înființarea nenumăratelor citadele feudale, ducate, principate, regate și cari au împiedecat înfăptuirea unității germane secole de-arândul sunt distruse de suflul democrației și ultimul bastion — Austria — și-a deschis larg porțile ca să primească ideea unificării cu Germania fără rezerve. Este adevărat că la penetrarea aces-

tei idei contribuie în mare parte și situația economică deplorabilă în care a ajuns Austria pe urma marelui război și imposibilitatea de-a se susține din propriile resurse, dar tot atât de reală e și constatarea că în raportul de forțe germanismul trebuie să conchidă în mod logic la încorporarea Austriei la imperiul german. — Ori de câteori ajunge problema aceasta, chestie de actualitate, imediat tresare vigilența franceză extrem de sensibilă oricărui eveniment ce-ar putea întări Germania. Unificarea ar produce în chip necontestat un puternic dezzechilibru în combinațiile alianțelor politice și ar reinvia într'o formă profund periculoasă Germania-mare. Beneș nu s'a sfiit să denunțe aspirațiile germane, drept provocarea unui conflict armat, iar presa lui Mussolini a debeat apostrofe violente la adresa marilor serbări ale cântului din Viena. Motivul agitației italiene l'a servit purtarea demonstrativă a austriacilor și mai ales bogatul material de propagandă răspândit pentru ideea desjucării fraților de dincolo de Brenner. S'a nfiert în strigăte des repetate barbaria șovinismului italian, care robește 200.000 de germani din sudul Tirolului și încearcă toate mijloacele să le înstrăineze limba. Insuși cancelarul Seipel a vizat în vorbirea sa inaugurală reîncorporarea teritoriului pierdut — accentuând că la o eventuală revizuire a tratatelor, Austria are juste revendicări teritoriale de pretins. În schimb oaspeții germani aveau porniri de entuziasm clocotitor, cugetându-se la consecințele politice ale „Anschluss"-ului, față de Polonia și mai ales față de Franța. Convoitul cântăreților din ultima zi a serbărilor, n'a fost altceva decât izbucnirea delirantă a entuziasmului general pentru ideea pangermană. Chestia în sine a devenit atât de acută, încât înfăptuirea acestei idei nu mai întâmpină absolut nici o piedecă internă, ci depinde exclusiv de înfrânarea externă.

Stăruința metodică a politicii germane a pregătit toate căile pentru realizarea unificării și constatăm drept un fapt împlinit desăvârșirea penetrației economice și culturale în Austria, — împrejurare ce va determina la cea mai mică slăbire a forțelor externe — proclamarea Anschlussului.

Politica noastră internă ar putea mult profita de pe urma acestor evenimente și să pună la cale mult trâmbițata unificare sufletească, cu mij-

loace independente de administrație și streine de cointeresări vinovate, cari trezesc de-atâtea ori în populația frustată sentimentul de păcăleală.

Am putea lua pildă dela mica și atât de puțin cunoscută Estonie care și-a aniversat de curând decada independenței cu un fast neobișnuit de impozant. Toată lumea animată de sincer patriotism a alergat în capitala țării Tallin (odinioară Reval) și toți cântăreții țării, organizați în societăți corale pe comune au cooperat la marea sărbătoare, aranjând al IX-lea festival de cântări cu un succes formidabil. Să ascuți imnul țării cântat de 15.000 cântăreți, la care să se asocieze zecile de mii de glasuri ale ascultătorilor a fost de bună seamă cel mai culminant moment de însuflețire patriotică pentru poporul estonian.

Bolnăvicioasa goană după averi n'o putem stavili, decât prin educarea patriotismului, căruia trebuie să i-se dea prilej curat de manifestare. Banatul cu admirabilele sale asociații corale ne-a dat demult semnalul de-a organiza și în țara noastră cultul doinei, care e suprema talmăcire adânc zguduitoare a sufletului românesc. Incurajarea trebuie să vină din partea înaltelor noastre instituții de cultură și va trebui tradusă în fapt de zelosul corp didactic dornic să-și valideze destonia.

Prin nobila activare a cântării românești vom putea înfrâna cu tărie cuvenită serbările cântului aranjate de minorități în provinciile libere servind intenții și veleități prea transparente, necum să poată fi trecute cu vederea.

Se îplinește al zecelea an dela unire și poporul este lăsat în vinovată pasivitate, iar rosturile culturale mocnesc în străduințele celor puțini, fără putință de afirmare. Ar trebui să știe guvernării că o serbare pur oficială impresionează prea puțin, și educarea patriotismului adevărat în masse se poate asigura numai prin efectivă conlucrare a masselor însușite.

Dr. Alex. Ceușianu

Abonați
Societatea de Mâine

Naționalizarea asigurărilor¹⁾

Ideia de asigurare — serviciu public a adus la monopolul asigurărilor, la naționalizarea lor. Naționalizarea sau socializarea asigurărilor face parte de aproape trei decenii din programul partidului socialist din toată lumea. Această idee însă a câștigat toate partidele democratice și este în parte, îmbrățișată și de partidele de dreapta. Se poate spune că în lumea politică ideea naționalizării asigurărilor întrunește o mare majoritate.

Atitudinea partidului socialist față de această idee se deduce din însăși doctrina lui.

„Partidul socialist este un partid de clasă care are ca scop socializarea mijloacelor de producție și de schimb, adică transformarea societății capitaliste într-o societate colectivă sau comunistă, și ca mijloc organizarea economică și politică a proletariatului. Prin scopul său, prin idealul său, prin mijloacele pe care le folosește, partidul socialist urmărind neconținut realizarea reformelor imediate revendicate de clasa muncitoare, nu este un partid de reformă, ci un partid de luptă de clasă și de revoluție.”²⁾

Din această formulă principală a programului socialist se desprinde substituția necesară a proprietății sociale în locul proprietății capitaliste. Socialismul ne urmărind reforma socială în regimul social-economic de astăzi, el trebuie să aibă în vedere transformarea imediată a mijloacelor de producție sau de schimb firește treptat, dar nu parțial. Monopolizarea de către stat a acestor mijloace face parte integrantă din mersul către societatea socialistă.

Caracterul revoluționar al partidului socialist nu pretinde ca, până la posibilitatea răsturnării regimului capitalist nedreptății și apărării acestui regim să se resemneze, din contră, credința sa este că trebuie să lupte fără încetare ca pe fiecare zi să câștige o revendicare veche, să formuleze una nouă și să se apropie neconținut de idealul său. Și după părerea doctrinarilor socialiști, una din datoriile cele mai imperioase ale socialismului este ca, încă în regimul de astăzi să lupte ca trusturile și cartelurile economice care fac atât de mult rău proletariatului, și în general claselor sărace, să fie naționalizate, să fie transformate în monopoluri de stat. „Fără îndoială, naționalizarea nu poate constitui de cât un fel de capitalism de stat, dar această formă de capitalism este, de pe acum superior celui alt, în

aceia că el poate fi supus unui control exercitat în numele interesului public”³⁾

În această concepție de asigurare — serviciu public monopolul asigurărilor este adoptate de programele celor mai multe partide politice în străinătate.

Între cele dintâi monopoluri preconizate de către partidele politice intervenționiste — fie ele absolutiste sau democratice — a fost, firește monopolul importanței industriei a asigurărilor, care atinge atâtea importante interese economice și sociale.

Idea monopolului asigurărilor are două origini distincte după cele două concepții ale serviciului public.

Dorința de a aduce noi venituri bugetului statului, și cursul urcat al acțiunilor societăților de asigurare de pretutindeni, care denotă bune afaceri, au condus la monopolul asigurărilor, un *monopol fiscal*, pentru veniturile rezultate din industria asigurărilor să vie să întărească bugetul statului.

Justificarea acestui nou monopol era în aceea că în contractul de asigurare părțile nu sunt în situații perfect egale, că buna credință și sentimentele onorabile sunt numai de partea asiguratului, iar societățile de asigurare nu urmăresc de cât cele mai mari beneficii. Clauzele contractului sunt hotărâte de societate și asigurații trebuie să le primească fără a le discuta. Între aceste clauze sunt unele prea favorabile asiguratorului și prea păgubitoare asiguraților, întrucât restrâng avantajile ce decurg din asigurare.

Dacă o lege a contractului de asigurare o lege de protecție a asiguraților contra asiguratorilor, ar fi folositoare asiguraților, monopolul asigurărilor ar aduce maximum de folos pentru asigurați, fiindcă n'ar mai exista interesul oneros al întreprinzătorului la stabilirea clauzelor contractului de asigurare, de altfel supuse neconținut modificării parlamentului potrivit cererii interesatilor.

Monopolul asigurărilor ar aduce astfel un îndoit bine: o sporire, a veniturilor bugetare și o mai bună așezare a asigurărilor.

Monopolul fiscal susținut de intervenționismul absolutist și de socialismul de stat, nu este în tradiția partidelor democratice și deci nici în aceea a partidului socialist. Unii socialiști nu nesocotesc beneficiile pe care le-ar putea aduce statului monopolul asigurării, cel puțin în ce privește beneficiile ce și le atribuie societățile de asigurare ca cheltuielile de

administrație,⁴⁾ însă principial monopolul fiscal nu este admis de către democrați și socialiști. Orice monopol fiscal constituie, în fond, un nou impozit indirect. Statul nu poate realiza beneficii de cât asupra averii cetățenilor săi. În monopolul asigurărilor suma pe care o va încasa statul în primă mai mult de cât ceea ce costă în adevăr asigurarea, este un impozit indirect nou impus, cu prilejul asigurărilor.

Monopolul fiscal, ca și impozitul indirect este de origine capitalistă, și este contrariu noțiunii democratice a contribuției cetățenilor la cheltuielile naționale. Dacă întreprinzătorii particulari sunt criticați că realizează beneficii exploataând nevoia și nefericirea asiguraților, aceste beneficii imorale, cum li-se spune, nu vor putea deveni morale dacă ar trece asupra bugetului Statului.

Acei ce văd în monopolul asigurărilor un bine social: apărarea cetățenilor și scoaterea celor amenințați de riscuri de subt exploatarea întreprinzătorului de asigurări, propun în locul monopolului fiscal, *monopolul mutual*, adică acel care să organizeze asigurările la preț de cost fără beneficii pentru stat.

În acest scop statul poate să organizeze asigurările ca un serviciu public, în condițiunile de gestiune și administrație cele mai avantajoase pentru toți. Poate să realizeze administrația cea mai ieftină pentruca primele să fie cât mai mici, și ne urmărind câștig din asigurare să fixeze primele la prețul de cost și să nu facă dificultăți nedrepte la evaluarea sinistrelor. Asigurații ating astfel un caracter social, constituie astfel un serviciu public care nu urmărește de cât folosul interesatilor, monopolul asigurărilor devine organizarea serviciului public, al asigurărilor mutuale.

Asigurațiile mutuale libere înlătură câștigul din asigurare și sunt realizate numai în folosul asiguraților însă ele de multe ori pot cădea sub influența unor grupuri și nu au caracter de generalitate. Numai în regimul monopolului mutual interesul de asigurator este cu desăvârșire eliminat și asigurările sunt făcute numai în interesul asiguraților.

Monopolul asiguraților implică, de sigur, *obligativitatea de asigurare*, fiindcă nu trebuie să se prețuiască mai mult valoarea morală individuală a asigurării de cât valoarea ei socială.

Oricât ar fi de prețioasă libertatea de hotărâre și virtutea prevederii, ele nu sunt mai prețioase de cât rezultatele materiale generale ce decurg din asigurare.

Prin obligație, asigurarea devine o obișnuință, și sentimentul prevederii neștăruit. În scurt timp și în asigurarea obligatorie valoarea morală individuală a asigurărilor își găsește adevărata prețuire.

Dar importanța asigurării stă în altă parte.

⁴ *Georges Renard Le socialisme à l'oeuvre*. Paris, 1906 pg. 162.

¹ *Etienne Buisson*. La nationalisation des assurances. Paris, 1911.

² „Declarația comună a organizațiilor socialiste” franceze făcută în congresul din 13 Ianuarie 1905.

³ Declarația comisiunii agrare făcută în congresul socialist din 1910, care a avut loc la Saint-Etienne în Franța.

Dacă cultivatorii de pământ sunt asigurați, ei se găsește într-o situație mai prosperă, economia națională e mult ajută, iar bugetul național despovărat de cheltuieli mari, pe care statul trebuie să le facă pentru ajutorarea cultivatorilor sinistrați. Este indiferent dacă aceștia s'au asigurat de bună voie sau au fost obligați să se asigure, efectul prețios al asigurării este acelaș. Nu libertatea dă valoarea asigurării și nu obligativitatea i-o poate răpi. Dacă prin organizarea prevederii, prin obligativitatea prevederii se poate realiza o solidaritate socială, se poate închea o mutualitate utilă atât pentru indivizi, cât și pentru societate, scopul înalt al asigurării este atins.

Scopul statului nu este de a face po-mană, de a veni în ajutorul celor în suferință, ci de a organiza energiile naționale, de a impune prevederea, de a generaliza obligativitatea de garantare contra riscurilor naturale ruinătoare.

Generalizarea asigurării obligatorii ieftine și comode este o mare binefacere pentru acei pe care loviturile soartei îi poate atinge mai mult, pe cei săraci și cei cu averi mici. Generalizarea asigurării are avantajul că sinistrații neasigurați nu mai cad, ca până acum, în sarcina colectivității, neprevăzătorii în sarcina celor prevăzători.

Obligația de asigurare nu impresionează la fel toate riscurile naturale.

Asigurarea imobilelor contra incendiului este foarte generalizată. Dacă la noi ea încă nu a atins la orașe limita dorită, iar la țară pătrunde greu, în alte țări asigurarea de incendiu atinge 80—90 din imobilele asigurabile. În aceste împrejurări obligativitatea nu ar privi de cât pe foarte puțini. Ar privi numai pe acei cu riscurile rele, pe care societățile de asigurare îi refuză și pe acei neprevăzători, înrădăcinat neprevăzători. Acei refuzați la asigurare nu ar avea cuvânt să fie nemulțumiți de cât dacă primele ce li-s'ar cere ar întrece sau chiar ar egala mijlocia anuală a pagubelor lor, ceea ce într-o mare mutualitate nu ar putea avea loc. Iar în ce privește pe acei încăpăținați în neprevădere, măsura statului de a-i obliga să se asigure nu poate mulțumi pe nimeni. Obligativitatea în asigurările de incendiu a imobilelor, așa dar, nu poate întâmpina obiecțiunile.

În asigurarea mobilă contra incendiului numai este astfel.

Această asigurare nu mai este atât de întinsă, rezultatele asigurării sunt mai neînsemnate, iar pagubele ce rezultă, mai ales pentru cei săraci sunt foarte grave. Aici e vorba de asigurarea mobilă, sculelor de muncă, mărfurilor, materialelor de muncă și produselor.

În fiecare an mii de tone de grâu cad pradă focului ce se propagă dela o scântie dela locomotiva treieratoarei, pierzând pentru economia națională un bun atât de prețios și făcând pagube ireparabile micilor agricultori, cari își văd

într-o clipă și fără putință de salvare munca lor de un an. Majoritatea acestor grâne sinistrate nu sunt asigurate contra focului și pagubele anuale sunt foarte mari pentru cultivatorii agricoli. În acest risc obișnuința de asigurare fiind mică, obligativitatea are un rol social important. Societatea intervine pentru a strage individul dela ruină.

Obligația de asigurare mobilă nu este de cât garanția ce se dă individului de a-și păstra mobilierul strict necesar, instrumentele de muncă și produsul muncii lui în orice împrejurare.

Interesul social de a ocroti mobilierul strict necesar și instrumentele de muncă contra focului, apare cu aceeași tărie în asigurările agricole și industriale, cum apare, în unele țări, cum e Elveția de pildă, interesul social, de a ocroti individul contra oricărui deznodământ și faliment declarând o parte a mobilierului său și instrumentele de muncă ca scutite de vânzare. Legi civile ocrotesc un minimum de confort, deci puțința de viață, și puțința de muncă contra tuturor ereditorilor. Statul are interes ca cetățenii săi, în orice împrejurare, să aibă puțința să trăiască și să muncească. Dar dacă în raporturi civile, pentru suma care sunt datorate, statul crede că e în interesul public ca o parte strict necesară din mobilier și scule de muncă să fie puse la adăpost pentru buna funcționare a vieții sociale, este dela sine înțeles că în garantarea mobilierului și sculelor contra focului există acelaș interes social. Obligativitatea asigurării mobiliare este deplin justificată.

Mari calamități amenință bunurile și munca agrară, rezultatele lor amenință economia națională întreagă, și contra neprevăzătorilor statul are datoria să intervină, impunând tuturor obligația de asigurare. Generalizarea asigurărilor obligatorii contra riscurilor mari agricole contra căroro agricultorii nu pot face nimic, aduce în munca câmpului mai multă

siguranță, mai multă liniște sufletească. Producția agrară fiind, în general, la baza unei liniștite și fericite vieți naționale, la baza economiei naționale în totalitate ei, obligația de asigurare în agricultură devine un interes social.

Obligația de asigurare în riscul de accidente de muncă nu este mai puțin necesară, fiindcă pune capăt cererei de despăgubire, uneori zădarnică dela un patron insolubil, de cele mai multe ori supărătoare pentru patron, pe care un sinistral ar face-o patronului în întreprinderea căruia a suferit accidentul. Contra acestei obligativități nu poate fi nici salariatul pus la adăpost de un dezastru, nici patronul pus la adăpost de o răspundere și o despăgubire care să-l copleșească.

Asigurarea contra riscurilor de viață e poate mai puțin întinsă ca asigurarea contra incendiului, și totuși dezastrurile ce decurg din sinistrelle acestea nu sunt mai mici, poate din contra, fiindcă de cele mai de multe ori sunt ireparabile. Obligativitatea de asigurare față de aceste riscuri ar avea un mare rol. Totuși monopolul asigurării nu trebuie să înceapă cu asigurarea cea mai greu de realizat din punct de vedere tehnic. Dacă însă se realizează monopolul general al asigurărilor, riscurile de viață ca și toate celelalte riscuri își vor găsi organizarea cuvenită, pe baze mutualiste și descentralizatoare, în marea mutualitate națională.

În regimul naționalizării asigurărilor, asigurarea ia un caracter profund social. Prevederea nu mai este o virtute individuală, ci una socială. Națiunea însăși hotărăște măsurile necesare pentru siguranța fiecăruia și prosperitatea tuturor. Regimul asigurării e superior atât moralmente, cât și materialmente regimului asistenței, în care pagubele celor neprevăzători sunt suportate de toți cetățenii, iar despăgubirea nu este dictată nici de dreptate, nici de paguba reală.

N. Ghiulea

Despre arta de a conversa

Un francez răutăcios a afirmat că sunt două feluri de sociabilități: una care ar consta din alăturarea pur materială a mai multor persoane, care simt o plăcere ca și animalul în turmă, și cealaltă, care se întemeiază pe bucuria spirituală a conversației. Prima ar caracteriza pe nemți, a doua pe francezi. Rețin din această observație doar atât: floarea cea mai aleasă a sociabilității este într'adevăr, conversația. Ea e semnul distructiv al unei rafinate culturi care a învățat pe oameni să ciseleze în chip elegant, raporturile reciproce dintre ei. Popoarele barbare n'au „conversație”, n'au — fi-rește — nici cuvântul care exprimă această noțiune. Mai toate popoarele euro-

pene — nu oare toate? — l'au împrumutat dela francezi, cari, și ei, l'au luat dela latini, imprimându-i sensul în care-l întrebuițăm azi. Nu exagerez când afirm că două popoare au posedat secretul acestei arte prea excelentă umane și umanigatoare: Grecii vechi și Francezii. Ar însemna să facem o digresie prea lungă, dacă am voi să arătăm substratul psihologic pe care se altoește această însușire socializatoare a conversației. Ne vom margini doar la câteva constatări empirice.

În vremea noastră arta conversației e pe cale de a dispărea. Motivele? 1) Barbarizarea crescândă a spiritelor, 2) Lipsa de timp, aceluia *atrum*, provocată de ritmul tot mai intens, mai găfâind al vieții

nedemne, lipsa aceluia răgaz necesar pentru cultivarea acestei arte. Nu vedeți cum dispar cafenelile, spre a fi înlocuite cu bănci sau garage de automobile? Azi se poate „conversa” în cărciumă, dar în cărciumă se strâng mai ales țărani, cari tot mai știu, în felul lor rustic, „să stea de vorbă”, „să stea la taifas” sau „să tainească”. Azi — în genere — oamenii nu mai știu să „converseze”. Dar ce maeștrii erau în privința aceasta Elenii? Ce sunt toate dialoagele lui Platon decât niște divine conversații, idealizate de pana marelui filozof? Și ce bogăție de termeni nu-și creiaseră compatrioții lui spre a designa calitatea de om apt pentru conversație! *Omilia*, *syrousia*, *dialexis* sunt numai câteva din ele; *prosegaros* era epitetul celui ce știa să te abordeze facil în chip natural — *enprosegaros* era reversul pasiv al acestei calități. Câte nuanțe fine spre a exprima abilitatea omului de a se împărtăși semenilor săi!

Noi — americanizați de idealul de cultură al yankeilor barbari, de peste ocean — am gonit această leneșă — în aparență — divinitate „Taifasul” pentru că am socotit-o nevrednică să mai figureze în panteonul aferatei cetăți moderne.

Și răsunarea nu a încetat să vie. Și spiritul are nevoie de o purgație, de o *Katarsis*, cum îi spuneau Elenii. Ori *conversația*, (la causerie) e purgativul spiritului, limpezitorul și organizatorul funcțiunilor lui. Neglijând acest igienic remediu, am ajuns niște constipați intelectuali. Nu v'ați surprins niciodată frământați de nevoia de a alerga după un om, fără nici un alt interes, decât ca să stați de vorbă? Și când ați avut șansa să întâlniți pe omul potrivit, n'ați simțit după aceea o minunată ușurare, acel *bien-être* spiritual, care rezultă din funcționarea regulată a unui organ al vostru?

Criza aceasta vine de obicei după o epocă de singurătate, când spiritul s'a îngurgitat cu propriile lui reflexii. După acest *trop-plein* urmează nevoia descărcării. Dar și funcția aceasta trebuie să se exercite după un ritm anumit. Popoare sau indivizi mai fericți au găsit ritmul acesta în chip instinctiv. Alții, ciclopi definitivi, îl ignorează și nici nu-i simt lipsa.

Noi, românii, popor mai subțire în această privință, îi simțim profund nevoia și dibuim mereu drumul înspre el. Cred chiar că îl vom găsi, căci dublul nostru patriotism — grec și latin — ne predispune spre aceasta. Fie-mi îngăduit, ca unuia care caută de mult formula acestui ritm, să dau, în cele de mai jos câteva sfaturi, întemeiate pe o serie de observații.

Spre deosebire de alte neamuri, suntem vioi și comunicativi, avem mâncărime de limbă. Ceeace e un semn bun căci dovedește că simțim profund nevoia acestei

sociabilități bazate pe cuvânt, cari e purtătorul spiritului. Dar nu suntem încă educați, nu suntem șlefuiți. Suntem încă pe jumătate barbari, căci în conversațiile noastre domină încă acel element voluntar, semn al unui egotism mărginit, care nu știe să fie conciliant, obiectiv, uman, filantrop. Te-ai întâlnit pe stradă cu un cunoscut, un amic. Se angajează o conversație. După oarecare divagări fără un scop precis, discuția se cristalizează în jurul unui punct ferm. Amicul vorbește. Tu vrei să riști o obiecție. Nu te lasă. Sau nici nu te ia în seamă, ca și când n'ar exista, sau îți astupă glasul, ridicând vocea. Știți ce însemnează asta? Lipsă de creștere, moșicenie: E ca și cum ai invita pe unul la masă și te-ai înfrupta numai tu din bunătațile ospățului, uitând că mai ai un musafir. Alt caz: Dai peste un conlocutor, în aparență mai politicoș, căci te lasă să vorbești și tu. Dar din replicile lui constați, spre marele tău neceaz, că nu te-a ascultat de loc. Și-a urmărit propriile lui gânduri, făcând total abstracție de tine. Ce observație fină face cu acest prilej... tot un francez — Laroche foucauet: „Condiția esențială a unei bune conversații e ca fiecare din cei 2 convorbitori să urmărească cu atenție replicile celuilalt. Dar de obicei, fiecare urmărește doar propriul său gând.” Astfel, cele două fire ale conversației, în loc să conveargă armonios spre un punct final, merg paralel la infinit, dacă nu chiar se îndepărtează unul de altul. De aceea se văd așa de rari discuții care să ajungă la un rezultat pozitiv. În definitiv dacă e firesc să faci monolog când ești singur, e monstruos să continui a monologa și când ești în societatea altui om. Dovă spiritice, când se întâlnesc, au menirea să se fecundeze reciproc, nu să continue a rămâne sterpe, unul în vecinătatea celuilalt. Trebuie să fii un barbar ca să nu-ți dai seama de minunata putere fecundatoare a conversației. Vrei să-ți lămurești o problemă? Dute și-o discută cu un amic. Vrei să-ți luminezi și să-ți fixezi o idee, reînprospătează-o și învigoarezo în căldura unei discuții cu un prieten. Ce să mai spun de imensa influență pe care o are acest comerț verbal între oameni, asupra scrisului? Dacă vrei să înveți a serie clar, nu ocoli binefacerile conversației. Nu vezi ce constipat e scrisul singuraticilor? Scrisul doar e funcția socială și de aceea trebuie să fie imaginea naturală a raportului spiritual dintre oameni. Nu oare de aceea, cel mai mare creator al scrisului antic, a creiat dialogul? Nu oare de aceea, mănât de profundul său instinct artistic, a căutat Platon să expue în chipul plastic al convorbirilor ideile cele mai sublime ce au frământat mintea omenească?

Dar dacă, tu, tânăr aspirant la bunurile adevăratei civilizații, vrei să ai parte de binefacerile *dialogului*, învață-te să fii politicoș, uman, filantrop în convorbire. Ascultă atent și la ce spune conlocuto-

rul tău. Nu vezi că e o crasă dovadă de ciclopism, de egoism și de rea creștere, ca sete ascuți doar pe tine însuși? Nu vezi că faci ca îngâmfatul care să privește toată ziua în oglindă doar pe sine, nemai având ochi pentru nimic din jurul lui? Au nu te interesează și ceiaice-i al semenului tău? Ideia lui nu te interesează? Ce ai zice de unul care ar vrea să-și treagă toată substanța culturii lui numai din propria sa minte? Nu l'ai taxa de nebun? Sau oare-ți închipui că are valoare numai ce stă scris? Poate că vorbele cele mai inteligente n'au fost scrise; învață-te să apreciezi în gura celui cu care vorbești, cuvintele rostite care's — vezi bine — modelu prim al cuvântului scris. Scrisul?... scrisul e față de vorba rostită, ceia ce e filmul față de infinit de variata viață omenească. E doar o schemă redusă și — deseori — neputincioasă a vorbirii. Și apoi scrisul are mare meteahnă că se face de unul singur, e ceva izolat, pe când condiția, esențială a vorbei e tocmai înfrățirea cu un alt om. Deci, cum voești să-ți ciselezi scrisul, învață să ciselezi formele acestui raport care te apropie de alți semenii ai tăi.

Scrisul față de vorbire e ca apa față de vin. Căci vinul înfrățeste. Așa se explică de ce de obicei băutorii de vin sunt în deobște „buni vorbitori” *afabili* (ad-fari = a vorbi cu cineva) prosegaroi (cum ar spune Elenul). Nu disprețuiți, barbari neștiutori, conversația a cărei temelie e cuvântul căci „la început a fost cuvântul”. Iar voi, divinizați mărginiți ai realităților, nu uitați că cuvântul, purtătorul ideii, a fost generatorul celor mai mari și trainice realități omenești. Incremenți ca niște cobolzi sub pământeni în adorarea *lucrurilor* inerte, isvor de perpetuă ceartă între oamenii noiei vârste de fier, am uitat să ne închinăm logosului, acelei subtile puteri divine care animă pe muritori și le dă pecetia dumnezeirii. Treceam ca niște umbre mute unii pe lângă alții, fără a mai ști să ne împărtășim din acest mistic isvor al înfrățirii sufletelor. Fără cimentul cuvântului, oamenii nu alcătuesc decât turme, doar legătură sacră a vorbei laolaltă înfrățitoare crează din efemerele ființe cuvântătoare eterna cetate a spiritului, cetate ale cărei părți numai prin cuvânt se pot imbina trainic între ele spre a forma un tot armonios și de-apururi vin, voi, tineri, chemați să redeclăți cetatea spiritului, înarmați-vă cu cuvântul, care e arma cea mai nobilă și mai puternică armă ucenicilor Muzelor. Binevoitorul Ulise a răpus pe năprasnicul ciclop Polifem. Și în calea noastră stau azi mulți Ciclopi, propovăduitori ai puterilor întunecului. Nu vă descurajați în lupta voastră și învățați-vă să sacrificați din nou pe altarul cuvântului, umbra și purtătorul ideii. Iar *victoria* cu brațele purpurii, vă va încorona pentru ostenelele voastre glorioase.

Șt. Bezdechi.

Congresul Confederației Internaționale a studenților

Dacă ai întreba pe un parisian, care este partea anului în care ar dori să părăsească orașul, de care pe drept cuvânt este atât de mândru, atunci el și-ar alege vara, și în special luna August. Căldurile devin atunci supărătoare; bulevardele sunt desfundate pentru reparații; cele mai multe localuri de aspecte și-au închis porțile; vieața intelectuală, într'un neobosit freamăt în restul anului nu aduce nici o surpriză. Și puțini cred să mai fie parisieni, cari să nu caute, în acest sezon, liniștea reconfortantă a uneia din nenumăratele stațiuni de vilegiatură, sau balneare ale Franței. Ți-se întâmplă foarte adesea să găsești prăvălii închise, proprietarul fiind în vacanță, lucru, pe care nu-l observi la noi. Vilegiatura în Franța nu e privilegiul celor bogați, așa cum e, de pildă, România. Chiar în stațiunile de lux prețurile sunt atât de variate, încât adesea costul vieții diferă foarte puțin de cel dela Paris.

Vara acestui an a fost umplută însă cu un eveniment care, i-a păstrat orașului, cel puțin pentru tinerime, ritmul frământat al celorlalte anotimpuri ale anului. E vorba de Congresul C. I. E. (Confédération Internationale des Étudiants).

Încă de pe la începutul lunii August au început să se ivească prin Cartierul Latin pâlcuri de tineri veniți din cine știe ce colț îndepărtat al Europei, unii chiar de pe alte continente, pentru a cunoaște, înainte de începerea Congresului câteva din nenumăratele monumente și comori de artă ale Parisului. Până în ziua de 11 August, data inaugurării oficiale, pâlcurile s'au îndesat așa de mult încât Cartierul își regăsise întreagă mișcarea și pitorescul uman din cursul toamnei, sezonul cel mai viu.

Aproape 2000 de studenți, reprezentând 49 de națiuni, au alergat la întâlnirea din orașul-lumină. Comitetul de organizare a fost pus, într'adevăr, la o grea încercare.

Cea mai mare parte din congresești au fost găzduiți în Cetatea Universitară. În cursul celor două săptămâni, cât au durat dezbaterile, splendidele pavilioane dela bariera Parisului luaseră înfățișarea internațională, pentru care au fost create și care doar peste vre-o zece ani, când căminurile tuturor națiunilor vor fi ridicate, va fi o stare de fapt permanentă. Pe pajiștea și cărările dintre pavilioane, la ceaiurile din restaurantul Cetății, tineri din națiunile cele mai îndepărtate se întrețineau amical. Și așa se întâmplă că după abia trei zile de conveniri, Svedezul, reprezentantul Africii de Sud, sau a Mexicului întinde prietenos mâna Românului și-i pronunță numele țării, fără să i-se mai incurce limba... Vă puteți inchipui ce va deveni Cetatea Universitară, când contactul, întâmplător de astădată, va dura ani de-arândul... Ideea întemeietorilor ei a fost, într'adevăr plină de ingeniozitate; unde ei au avut viziunea clară a umanității de mâine. Un ziar de dimineața, care urma cu mult interes dezbaterile adunărilor tinerești, aducea, în manșetă, cam următoarea inscripție: „2000 de tineri, reprezentanți ai 49 de națiuni discută la Paris problema apropiierilor între națiuni. Peste 10 ani Societatea Națiunilor va fi adultă!“. Ceice au urmărit cu interes desfășurarea dezbaterilor dela Paris au întrevăzut acest adevăr.

Regret, că așa de puțini dintre compatrioții mei au ținut să asiste la evenimentul dela Paris. Cu toate că în privința numărului studenților suntem a cincea sau a șasea națiune

din Europa. La congresul C. I. E., am fost cei mai slab reprezentați, ca număr. Vor fi de bună seamă, și scuze; ele nu vor putea însă înlătura această totală inconștientă a realităților europene. Din cei peste 30,000 de tineri ai universităților românești, dacă rostul congresului ar fi fost înțeles, s'ar fi putut găsi cel puțin 100 cari să ia drumul Parisului. Cei 10,000 de studenți sârbi au fost cu mult mai bine reprezentați.

Adevărul e că foarte puțini dintre studenții români își dau seama de organizarea și de rosturile C. I. E.-ului. Pentru ei noțiunea „internațional“ n'are decât înțelesul pe cari i-l dau exploataorii ei de pe Nistru. Ei nu-și dau seama că, dincolo de frontieră, ea este o realitate, din ce în ce mai concretă și utilă civilizației; că toate națiunile colaborează și se împărtășesc din binefacerea ei, fără să-și piardă individualitatea națională. Iată de ce sper că rândurile acestea, asupra rosturilor C. I. E.-ului și a lucrărilor dela Paris, vor avea, printre ei, răsunetul cuvenit. Pentru mine congresul a fost o muștrare dureroasă. Doresc ca ea să nu se mai repete pe viitor și pentru alții.

Confederația Internațională a Studenților s'a născut în primul an după războiu, când amintirea cruntului măcel era atât de crudă, încât toate faptele tindeau să-i facă imposibilă revenirea. La congresul Uniunii Naționale a Studenților Francezi, care se ținea la Strasbourg, în Nov. 1919, se găseau și câțiva reprezentanți ai studenților națiunilor aliate: Americani, Englezi, Belgieni, Italiani, Cehoslovaci, Jugoslavi și Români. Din întrevederea lor s'a născut confederația. La primul congres al ei, ținut la Praga în Aprilie 1921, au fost admise ca membri titulari aproape toa-

te națiunile foste aliante și neutrale din Europa.

Dela acest congres, până la cel ținut la Varșovia în 1924, consiliul a elaborat Statutele și a studiat toate posibilitățile de colaborare a studenților din întreaga lume. Cele mai multe țări nu puteau intra în Confederație, fiindcă nu aveau Uniuni Naționale care să grupeze întreaga studențime. Confederația a determinat astfel solidarizarea națională a studenților.

Prin admiterea foștilor dușmani în Confederație congresul dela Praga a luat proporțiile unui mare eveniment. Bulgaria, Ungaria, Turcia intră în Confederație cu aceleași drepturi ca și statele cari au întemeiat-o; și de bună seamă că și Germania ar fi fost admisă dacă Uniunea ei Națională („Deutsche Studentenschaft”) n'ar fi avut caracterul pangermanist pe care și-l păstrează și astăzi.

28 de state făceau atunci parte din C. I. E., iar numărul studenților reprezentanți se ridica la 500.000

După acest eveniment tinerii încep să fie luați în serios... Societatea Națiunilor prin Cooperarea Intelectuală le ia sub patronajul ei (dl Oprescu ca reprezentant al ei, a luat parte la toate congresele, fiind un excelent și ascultat sfătuitor); o mulțime de asociații internaționale le întind mână de colaborare. În fiecare an reprezentanții C. I. E.-ului iau parte la Congresul Asociațiilor Internaționale Studențești, convocat de Comisia de Cooperare Intelectuală.

C. I. E. își întărește mereu organizația adunând o vastă documentație asupra vieții universitare de pretutindeni, la Oficiul ei Central din Bruxelles. Ea începe să publice un Anuar cu informații asupra Uniunilor Naționale membre ale ei, și Buletin de Informații („Bulletin d'Informations de l'Office Central”). La congresul ținut în anul trecut la Roma 31 de țări au fost reprezentate prin 200 de delegați, și cinci asociații internaționale iau parte efectivă la discuții. Pentruca entuziasmul tineresc să fie exaltat și mai mult, alături de congres se organizează jocuri sportive, cari în curând vor lua caracterul unor adevărate olimpiade ale tinerimii universitare.*)

Opera importantă a C. I. E.-ului o

realizează cele șase comisiuni ale ei. Toate problemele de organizare ale vieții studențești se studiază acolo, cu o seriozitate, într'adevăr impresionantă. Vă asigur că la multe din congresul bătrânilor noștri nu se discută cu atâta calm și cu atâta simț al realităților.

Comisiunea discută chestiuni de organizare internă, de colaborare cu alte asociații, de admitere de noi membri și de respectare a Statutelor. Ea este comisiunea „politică”.

A II și a IV studiază problema raporturilor intelectuale, a schimburilor de publicații, a redactării organelor oficiale, a cinematografului științific, a echivalenței diplomelor și a condițiilor de studiu în diferitele țări.

A III-a comisiune studiază problema călătoriilor studențești. Ea publică un buletin cu indicații asupra facilităților de călătorie din diferitele țări; organizează călătoriile de grupuri, uneori dintr'un continent în altul; face propagandă pentru cursurile de vară și intervine pentru obținerea de reduceri pe C.F. Ea a introdus „Cartea internațională de identitate a Studentului” care aduce o mulțime de avantagii posesorilor.

A V-a Comisiune studiază problemele de asistență universitară din diferitele țări. Ea a adunat o vastă documentație asupra condițiilor economice în cari trăesc studenții (Căminuri, burse, cluburi, restaurante și hotelurile studențești, sanatorii.)

Comisiunea VI-a este a sporturilor.

Unele din Comisiuni (a III-a și a V-a de ex.) au birouri cu personal plătit, a căror activitate este neîntreruptă în cursul anului. Sediul C. I. E.-ului e la Bruxelles. Tot acolo se găsește Biroul Internațional al Cărții care face schimburi de cărți, dă informații de librărie sau furnizează cărți cu reducere; organizează expoziții.

Toate aceste Comisiuni au luat la Paris un nou avânt în organizarea și activitatea lor. Cu toate cele câteva incidente regretabile lucrările congresului au lăsat o impresie de energie și au mărit încrederea în viitorul C. I. E.-ului.

Dar despre lucrările dela Paris — în numărul viitor.

Paris, 23 Aug. 1928.

Ion Breazu

Central University Library Cluj

M * Â * I * N * E

VERSURI CU CARACTER SOCIAL, DE POETUL
A. COTRUȘ.

Ediția a II-a revizuită și mult întregită va apare în luna
Septembrie în editura revistei „SOCIETATEA DE MĂINE”

Un exemplar: Lei 60.

Comenzile se pot face de pe acum la administrația revistei
„SOCIETATEA DE MĂINE” CLUJ, (Căsuța poștală 200).

*) La congresul dela Paris au participat peste 200 de atleți. Se înțelege că nici un român nu se găsea printre ei..

Revizuirea tratatului de pace

Propaganda sistematic întreținută în opinia mondială de foștii învinși contra tratatelor păcii generale și în special frământarea și neastâmpărul Ungariei împotriva soartei sale rânduită prin pacea dela Trianon, fac mereu interesantă problema cuprinsă în titlul acestor rânduri.

Mai cu seamă după ultima agitație revizionistă întreprinsă de lordul Rothermere, vesul moștenitor al unui consorțiu de presă engleză, în favoarea Ungariei, și după declarațiile primului ministru italian, d. Mussolini, inclinat către aceiași revizuire *pro Hungaria*. — Chestiunea revizuirii tratatelor internaționale prezintă dacă nu vre-un interes de actualitate cel puțin unul de curiozitate.

De altfel, chiar conferința Miceii Antante n'a rămas surdă și nepăsătoare la agitațiile revizioniste, — ceea ce ne-a făcut să făgăduim cititorilor o discuție despre revizuirea tratatelor.

Principii fundamentale și în aparență contradictorii

Ca și contractele între simpli particulari, tratatele sunt contracte de drept internațional între State și alcătuiesc legea părților obligatorie față de fiecare. *Pacta sunt servanda*, aceasta-i formula juridică prin care se exprimă sancțitarea tratatelor încheiate prin semnătura și cu cinstea Statelor, iar nu a unor simpli muritori. Cuvântul dat între oameni trebuie respectat, cu atât mai mult se cuvine să fie ținut legământul pe care două sau mai multe State l'au luat reciproc între ele.

Altfel, sancțiunea justiției, formula executorie și portăreii intervin ca să readucă la respectul cuvântului dat printr'un contract pe cetățeanul, care ar îndrăzni să se răzgândească.

În domeniul dreptului privat perfecta autonomie teoretică a voințelor individuale dă naștere, după contractul liber consimțit și prin intervenția forței sociale, la conștrângerea celui care nu-și ține cuvântul.

Dar în domeniul dreptului public internațional? Aci se restrânge simțitor câmpul autonomiei teoretice a voinței părților de a încheia sau nu

tratatul, de pildă când este vorba de a semna pacea după un război nenorocit. Învingutul nu mai consimte la condițiile păcii de bună voie și cu dragă inimă, ci primește condițiile învingătorului fiindcă nu poate face altfel. Iar când, mai târziu sau chiar imediat, învingutul se sustrage ori încearcă să se sustragă dela îndeplinirea obligațiilor luate prin tratat, el riscă să suporte sancțiunile învingătorului, dar numai atâta, căci de vre-o intervenție a forței colectivității internaționale menită să vegheze la respectul tratatelor nu se poate încă vorbi, fără rezerve, chiar astăzi când avem o Societate a Națiunilor organizată.

Singura sancțiune de care are să se teamă un Stat când vrea să violeze un tratat regulat încheiat și, deci, valabil din punct de vedere juridic, — este sancțiunea moraliă a istoriei. Să se ferească, prin urmare, de a apăra înaintea judecății istoriei ca un Stat care și-a repudiat semnătura, călcându-și cuvântul dat față de alt Stat prin abatere dela regula sancțităii tratatelor, *pacta sunt servanda*.

Cititorul înțelege lesne, că un Stat va șovăi să violeze un tratat oarecare de comerț, de navigație, fie chiar de alianță, — adică orice fel de tratat (politic sau economic) în care semnătura lui va fi fost dată în mod liber și fără nici o conștrângere, — dar nu va sta o clipă la îndoială ca să înlăture un tratat de pace, de pildă, încheiat după un război nenorocit, și prin care învingătorul îl va fi conștrâns să semneze condiții oneroase de orice fel. Bine înțeles dacă nu va avea să se teamă de sancțiunile imediate și directe ale aceluiaș învingător...

Doctrina dreptului ginților prin eforturile unor anume internaționaliști, a ajuns să elaboreze o formulă juridică despre relativitatea valorii tratatelor, clauza *rebus sic stantibus*, opusă în aparență sancțităii absolute a contractelor internaționale, dar subînțeleasă, totuși, în orice tratat care-i valabil și respectabil *atât timp cât durează împrejurările ce i-au dat naștere*.

Căci obligația tratatelor, indiferent de numele ce l'ar purta, se în-

temeiază nu numai pe contract, dar și pe raporturile mutuale dintre părțile contractante, raporturi ce i-au făcut să-și ia reciproc anumite obligațiuni (Wheaton). Când aceste raporturi au încetat, fundamentul însuși al contractului dispare și tratatul ajunge caduc.

Clauza aceasta de slăbiciune a tratatelor internaționale se justifică și prin dreptul popoarelor la viață proprie, drept care trece peste tratate, deci peste obligația respectării lor, de îndată ce un asemenea tratat ar ajunge să fie o cauză de înăbușire și chiar de moarte pentru Statul semnator (Bluntschli). Evident că poporul respectiv socotind tratatul înăbușitor pentru viața și dezvoltarea proprie, va căuta să-l violeze și să se sustragă dela îndeplinirea condițiilor lui prin șiretenii pacifice și, la nevoie, chiar prin acte violente, — înfruntând toate primejdiile ce pot urma prin răspunsul sancțiunilor din partea beneficiarului tratatului care înțelege să reclame și să impună respectul angajamentelor convenite.

Deci, Statul care înțelege să invoce clauza *rebus sic stantibus* spre a viola un tratat neîndeplinindu-i condițiunile, o poate face nestingherit de nimeni, dar înfruntând singur toate primejdiile ce pot rezulta din rezistența și răspunsul celui alt Stat contractant.*) Adevărată încercare de a se strecura printre Scylla și Charybda, adică între consecințele înăbușitoare ale unui tratat aspru și răspunsul violent al Statului beneficiar, care înțelege să impună cu forța îndeplinirea unui asemenea tratat câștigat tot cu forța, de pildă la încheierea unui război victorios.

Tratatele sunt revizibile, dar...

Beneficiarii lor stau totdeauna pe punctul de vedere al principiului sancțităii angajamentelor internaționale.

Iată cum ajungem la art. 19 din pactul Societății Națiunilor care încearcă, timid, să asigure, pe viitor, revizuirea tratatelor fără război, tocmai fiindcă, în trecut, regula revizuirii a fost aproape totdeauna războiul.

Acest articol spune:

„Adunarea poate, din când în când, să invite pe membrii Societă-

*) Fără a mai socoti sancțiunea moraliă a istoriei împotriva Statului de rea credință.

ții a face o nouă cercetare a tratatelor ce au ajuns inaplicabile, precum și a situațiilor internaționale a căror menținere ar primejdiu pa- cea lumii”.

Deci, revizuirea pașnică pe calea adunării Societății Națiunilor tocmai pentru a evita războiul, calea cea veche spre a obține asemenea revizui.

Pe această temă a curs și curge încă multă cerneală spre a dovedi două teze diametral opuse cu privire la interpretarea și aplicarea art. 19 din pactul Societății Națiunilor.*)

Ba chiar la întâia Adunare dela Geneva, regretatul Leon Bourgeois, marele pacifist precursor al Societății Națiunilor (provocat de aluziile unui neutru la art. 19 din pact, a ținut să riposteze imediat interpretând în sens negativ dreptul Adunării de a modifica tratatele de pace încheiate de alții, prin formula ccă aceste tratate sunt *res inter acta* față de adunarea însăși. Formulă care, exagerată puțin, exprima, însă, o atitudine hotărâtă din partea învingătorilor de a păstra neschimbată noua rânduială internațională.

Răspunsul Miceii Antante:
revizuirea cauză de război!

Cine cere revizuirea tratatelor păcii generale stabilită la Versailles, Saint-Germain, Neuilly și Trianon?

Toți acei cari, învinși, se socotesc victimele violenței învingătorilor și înțeleg, prin revizuire, o restaurare totală sau parțială a vechilor frontiere dinainte de 1914.

Argumente de tot soiul nu lipsesc în propaganda revizionistilor, argumente menite să înduioșeze omenirea față de soarta învinșilor, să trezească un simț de echitate la învingători și să alarmeze pe toți iubitorii sinceri ai păcii cu primejdia unui apropiat război de revanșă.**)

Dar se opun la revizuirea clauzelor teritoriale ale păcii — și trebuie subliniat cuvântul *teritorial*, cum vom vedea — toți beneficiarii ordi-

nei noi și în special Statele sporite sau renăscute din Europa central-răsăriteană: Polonia, România, Cehoslovacia și regatul sârbo-croato-sloven.

Adversarii revizuirii exact ca și partizanii trag argumente pentru tema lor tocmai din cuprinsul vestitului articol 19 din pact.

Di Titulescu vorbind presei în timpul conferinței Miceii Antante, a întrebat: poate cineva pretinde în mod serios că tratatul dela Trianon este „inaplicabil” așa cum se înțelege revizuirea după textul art. 19?

Cât despre situația internațională primejdioasă pentru pacea lumii, art. 19 n'a fost prevăzut în pact ca mijloc de agitații, de turburări și de instabilitate a frontierelor, căci o asemenea interpretare ar constitui cea mai flagrantă violare a pactului înșuși.

În adunarea S. N. fiind nevoie de unanimitatea voturilor, deci și de consimțământul celor interesați, Mica Antantă răspunde dinainte negativ și cu atâta hotărâre încât orice încercare de revizuire poate însemna turburarea păcii. Europa are astăzi, nevoie de stabilitate ca să-și vindece rănilile și orice încercare de a atinge ordinea stabilită poate duce la un nou război. Agitarea, deci, a art. 19 din pact înseamnă, acum, război, căci revizuirea nu este posibilă fără război față de rezistența învingătorilor, — pe când, dimpotrivă, acel articol ca și un altul a tocmai scopul să împiedece războiul cu orice preț:

1) prin revizuirea pașnică a tratatelor la nevoie (art. 19) și

2) prin sancțiuni colective contra agresorilor, dacă ei s'ar ivi (art. 16.)

Deci, până în ziua când tratatele vor deveni primejdioase pentru cauza păcii și nu s'ar putea menține decât prin război, astăzi se constată că, dimpotrivă, tocmai modificarea lor în clauzele teritoriale ar fi cu siguranță pricină de război.

Tratatelor revizuibile se și revizuesc sub ochii noștri...

Și cu toate acestea tratatele nu sunt *veșnice* după cum nu sunt *perfecte*.

Aceasta-i soarta tuturor operilor omenești să fie trecătoare și imperfecte.

Viața Statelor ca și a simpiilor muritori înseamnă o continuă mișcare și transformare. Un tratat nu face decât să prindă în texte juridice

scrise, un moment din viața comună a două sau mai multe State și să fixeze, ca o placă de aparat fotografic, doar un tablou din evoluția continuă a raporturilor politice, economice morale, etc. dintre Statele contractante.

Textul respectiv se va păstra mai mult sau mai puțin după cum raporturile acestea se vor menține prin evoluția corespunzătoare a situației părților semnatare ca și a situației internaționale generale sau, dimpotrivă, se vor modifica prin răsturnarea acelor raporturi în defavoarea învingătorului ori a învinsului.

Numai din cauza necunoașterii legilor istorice despre evoluția Statelor tratatele *politice* au, în formă, un caracter de perpetuitate pe când cele de natură economică și comercială sunt încheiate pe termene scurte și cu prevederi permanente de revizuire prin denunțarea prealabilă pentru că, în materie comercial-economică, datele și experiența au stabilit norme precise pentru determinarea evoluției respectivilor contractanți.

Doar tratatele politice de alianță dacă recurg la formula provizoratului pe termene dinainte convenite, — dar așa ceva nu vom găsi nicăeri într'un tratat privitor la schimbarea de frontiere!

Istoria cuprinde multe pagini despre revizuirea tratatelor, mai exact despre căderea lor fără război, prin forța lucrurilor, atunci când cauzele care le-au dat naștere și le-au susținut, în primele timpuri, dispar apoi în mod brusc sau succesiv.

Astfel, ca să ne referim la lucruri cunoscute; tratatul de Paris (1856) în dispozițiile lui privind situația Rusiei la Marea Neagră a căzut *brusc* în 1870—71 cu prilejul războiului franco-german, printr'o simplă notă circulară adresată de cancelarul Gorceacof guvernului semnatare ale celui tratat. Protestările din primul moment, în numele principiilor dreptului ginților, n'au servit la nimic, căci nu mai era, în acel moment, situația internațională din 1856 și forța europeană compactă (Anglia, Franța, Sardinia și Turcia solidare), care să-i impună Rusiei respectul condițiilor stabilite de învingători.

Dar sub ochii noștri mirați tratatul de Sèvres n'a căzut după victoria lui Kemal pașa contra Greciei spre a fi înlocuit prin tratatul de Lausanne?

Crede cineva că tratatul dela Trianon, redactat cu atâta întârzi-

*) Un publicist ungar, d. Aladar Goellner și-a trecut o teză de doctorat interesantă, la Paris, în 1925, cu tema revizuirii. Tema contrară a fost susținută în lucrarea unui polonez, mi-se pare d. Komarnicki.

**) Un volum foarte interesant și caracteristic din acest punct de vedere, sub titlul *Fort mit den Friedensverträgen* (von Versailles, Trianon, Neuilly, Saint-Germain, Sèvres) a apărut prin colaborarea maghiaro-bulgară-germană a dlor G. Lukács, W. Radoslawoff și baron H. von Rosen în 1922 la Berlin, și câte altele de atunci!

ere, ar mai fi fost semnat la Iunie 1920 în același cuprins, care provoacă azi atâtea protestări maghiare dacă acțiunea militară a regimului Bela Kun, împotriva Cehoslovaciei și a României, nu s'ar fi sdrobotit de avântul soldaților noștri în marșul de la Tisa până în Budapesta?

Dispozițiile tratatului dela Saint-Germain privitoare la ținutul Burgenland au căzut printr'un act de îndrăzneală maghiară la care Austria n'a fost în stare să răspundă cu succes. Conferința dela Veneția a lăsat acel pământ german Ungariei revizuiind tratatul dela Saint-Germain pe care Austria n'a fost în stare să-l apere.

Acelaș lucru dacă ne referim la capitolul reparațiilor ungare, austriace și bulgare din tratatele de pace, anulate sub formă provizorie de amânări. — după cum planul Da-

wes a însemnat revizuirea tratatului de Versailles în partea privitoare la reparațiunile germane.

Tratatele evoluiază, se modifică și se adaptează situațiilor sub ochii noștri, fără sguđuiri violente sau vărsări de sânge în părțile care au fost greșit sau exagerat redactate, — și aceasta în afară de orice apeluri la dispozițiile art. 19 din pactul Societății Națiunilor.

Când e vorba, însă, de frontierele cele noi mai în concordanță cu principiile naționalităților, orice velleități sau ambițiuni revizioniste se isbesc de o rezistență și de un refuz categoric. *Despre aplicarea art. 19 nu poate fi, deci, vorba. Cu cât trece vremea frontierele par a se așeza tot mai temeinic. — ele fiind condiția de stabilizare și refacere europeană.*

N. Dașcovici

PROGRESE ȘTIINȚIFICE

Din opera lui Don Bosco

În 1888, anul morții lui Bosco, scria cineva, în *Buletinul Salecian*:

Iubite cetitorule, însoțește-mă acum la Torino și în Torino. Cu o birje să parcurgem marele oraș și să mergem în via Cottolengo. În o piață mare și liberă ne dăm jos și iată-ne în fața unor edificii mari și multe. La mijloc stă monumentală biserică a Vergurei Maria Ajutătoare, iar de o parte și de alta câteva palate sdravene de 2 și 3 etage. La stânga e o clădire cu multe cărți frumoase, cari toate se execută și s'au executat de elevii lui Don Bosco.

Să intrăm pe nimerite! În compactorie lucerază cam 100 de tineri. Unii împătură coalele. Alții le broșează. Alții ciocănesc, tae, presează. În toate colțurile e viață și se lucrează. Ceva mai îndărăpt este un atelier de tâmplărie, cu 24 mese de giluit, în șir. Elevii giluesc, sfredelesc, pocănesc, tae cu firezul. E o plăcere să-i vezi mișunând ca furnicile.

Trecem prin câteva apartamente și ajungem în atelierul de fierărie și un alt atelier de lăcătărie. Pe sus se învârt curele de transmisiune, se mișcă cei 4 foi la 4 vetre cu foc. În toate părțile tot mașini. Elevii lucrează din greu și pregătesc paturi

de metal. Ciocănesc, pilesc, potrivesc.

Cu mai mare liniște se lucrează în atelierul de croitorie și păpucărie.

Așa s'a dezvoltat opera lui Don Bosco, din mijloace și începuturi ultramodeste, dar cu evidența binecuvântare alui D-zeu. Prin toată metoda de educație alui Bosco se întinde, ca un fir roșu, religia, începând dela salutul de dimineața până la rugăciunile de seara. În toate atelierul, până și în fierăria cea afumată, se află icoane de ale lui Isus și statuete sfinte, ca prin priviri la ele, să se sfințească lucrul. Columnele principale în edificiul lucrărilor lui Bosco sunt, ca în orice educație solidă, mijloacele neînlocuibile ale harului, oferite de biserică: mărturisirea și sfânta cuminecătură. Viața și activitatea lui Don Bosco ne arată din nou, că numai biserica poate rezolva chestiile sociale gravé ale timpului nostru. În acest institut central din Torino, locuesc și lucrează 1200 de oameni, între cari 400 meseriași tineri și 400 elevi. În ultimii 20 ani Don Bosco a întemeiat o tagmă de preoți, numiți *Salesiani*, a căror unică problemă este creșterea tinerimei, ocrotirea copiilor orfani și părăsiți, pregătirea lor pen-

tru diferite cariere: meseriași, negustori, artiști, preoți, profesori, ingineri, medici — conform înclinărilor și aptitudinilor individuale.

Don Bosco nu a înființat numai acest institut din Torino, ci și altele sute, în Italia, Franța, Spania, Anglia, America de sud, Asia, Africa, Australia. În institutule aceste sunt ocrotiți peste 300.000 de băeți. În tot anul se eliberează din ele câte 30.000 de meseriași și alți profesioniști, ori intelectuali calificați. Până în 1888 s'au format 6000 de preoți dintre studenții lui Bosco. Acești „lucrători în via Domnului” dezvoltă activitate mănoasă fie în diferitele eparhii italiene, fie ca preoți misionari printre popoarele păgâne ale Americii de sud, Africei și Asiei. Pe urma misiunii lor, s'au botezat în anii 1875—1888 peste 50.000 de păgâni.

Opera lui Don Bosco nu ar fi fost completă, dacă s'ar fi grijit numai de educația băeților părăsiți. De prin 1873 a întemeiat instituții și pentru creșterea fetelor, în care scop a înființat mai întâiu tagma *Surorilor Salesiane*, cari până la 1888 aveau deja 50 de internate pentru ocrotirea fetelor.

În general s'a făcut socoteala, că în 50 de ani, Don Bosco a adăpostit și salvat 10 milioane de copii săraci, orfani, părăsiți și amenințați de pericolul decadenței. I-a redat societății ca membri folositori, cetățeni harnici. Ce s'ar fi ales din ei, fără de ocrotirea aceasta creștinească? Nu e greu de a da răspunsul nimerit. Cel puțin jumătate din ei ar fi ajuns în închisori, ca vagabunzi periculoși și rătăciți, îmbrânși spre toate crimele.

Opera lui Bosco constituie deci și un indiciu admirabil pentru suprimarea, ori cel puțin reducerea, delictelor și crimelor. Inchisorile s'ar despopora, s'ar descongiona, dacă în toate părțile s'ar lucra în spiritul și cu zelul unui Don Bosco! Iată o problemă splendidă pentru sociologi, ce se rezolvă mai temeinic prin metoda de educație alui Bosco, decât prin reforma tuturor codurilor penale din lume.

Gavril Todica

.....

Când purtam cu mine soarele
este titlul unui volum de poeme al publicistului din Orăștie Valeriu Bora, și va apare în ed. d. E. Măgureanu din Sibiu.

PROBLEME ECONOMICE

Bumbacul și cultura lui în România

În afară de interesul ce ni-se trezește în mod spontan față de cea mai de frunte plantă din gospodăria lumii întregi, problema bumbacului a mai câștigat în ultimul timp și o românească actualitate prin încercările recente ale Ministerului de Agricultură de a înlocui în bună parte lanurile noastre de grâu și de porumb cu întinse dumbovicioare de bumbac...

Istoricul acestor încercări și rezultatul lor sunt de sigur interesante pentru orice Român, care își îndreaptă atențiunea spre convulsiunile cari e dat să le îndure în zilele noastre agricultura și industria țării. — De aceea am socotit că poate e bine să continuu — după expunerea pe scurt a chestiunii orezului din numărul trecut — cu un articol asupra bumbacului, notând câteceva despre înfățișarea, viața și trecutul acestei însemnate plante, pentru a înțelege și mai bine soarta ce a îndurat-o din inițiativă oficială pe câmpiile Țării românești.

Bumbacul este un copăcel din tropici și subtropici reprezentând câteva specii din genul *Gossypium*. Face parte din familia Malvaceelor — e înrudit prin urmare cu nalba noastră, lucru ce-l isbește pe oricine, care pune alături florile acestor două plante.

Despre acest copăcel se susține cu drept cuvânt, că este cea mai însemnată plantă din punct de vedere al economiei mondiale. Adevărat, că grâul și porumbul se seamănă pe suprafețe mai mari (grâul ocupă anual un teren de 5 ori mai mare și produce la cântar de 4 ori mai mult decât bumbacul), dar industria complicată și comerțul bumbacului pretind în special adevărate cascade de capital și de energie umană. — Numai industrializarea lui cere munca — și susține deci viața — a cel puțin 10 milioane de oameni, pe lângă cele vre-o 16 milioane, cari au existența asigurată prin cultivarea lui. De produsele lui atât de diverse se folosesc zi de zi peste 1 miliard 200 milioane de oameni, cam patru cincimi din populația integrală a planetei... Nu mai încape deci îndoială, că este vorba de o plantă, care covârșește importanța pentru omenire a celorlalte făpturi vegetale cultivate de om.

Arborașul de bumbac crește înalt și trăiește mai mulți ani în adăposturile sale naturale, în cultură însă a devenit anual și este artificial ținut la o talie mai mărunță, pentruca omul culegător să

nu se ostenească prea mult după rodul lui. Frunzele au mai mult sau mai puțin forma inimii și sunt adesea adânc lobate. Florile mari, decorative pot avea toate nuanțele galbenului și sunt stropite cu purpură în adâncul corolei lor. Florile țin abia 1—2 zile și fructul ce se desvoltă din ele este o capsulă de mărimea unei nuci având 3—5 compartimente ocupate de mai multe (cam 7) semințe.

Celulele superficiale din coaja seminței se lungesc devenind papile, apoi perișori. La maturitate acești perișori lungi și numeroși alcătuiesc o îmbrăcăminte lănoasă de celuloză în jurul seminței. Acest puf alb (uneori galben sau brun) — aparatul de sbor, cu care e ușurată împărștierea semințelor și deci a speciei — este ceea ce noi numim bumbac, materia primă a unei uriașe industrii textile.

La coacerea semințelor fructul crapă în 3—5 părți pentru a încredința vântului împărștierea fulgilor de bumbac ancorați de semințe. Un fenomen natural care azi prea rar de se mai petrece, căci acesta este momentul în care omul rechiziționează pe seama sa întreaga zestre a capsulei de bumbac.

Semințele se separă de fibre și din ele se stoarce un ulei bun pentru uns. Se mai amestecă prin abuz în unt, untură și mai ales în uleiul de masline, pe care îl chiar apără de rânțezire. Turta din tease se dă vitelor.

Din fibrele despuiate de semânță se fabrică apoi ață și nesfârșita listă de pânzeturi, deosebite unele de altele prin calitatea firului, a țesăturii și culorii.

Tratând fibrele cu sodă caustică, ele se scurtează, primesc un luciu mătășos durabil și absorb mai bine culorile. Acesta e bumbacul „mercerizat” (după înțitul experimentator: Mercer), din care se fac rufele noastre de „mătășă de spălat”.

Din fibrele degresate se face vata. Tratează cu acid azotic și sulfuric concentrat — dau fulmicotonul (nitroceluloza) întrebuințată la explozii. Nitroceluloza dizolvită în eter și alcool ne dă colodiul întrebuințat în medicină și fotografii. Din colodiu amestecat mai departe cu camfor se obține celulozoidul, ce servește ca surrogat de gumă și fildes, apoi ca filme fotografice. — În fine alte întrebuințări de mai puțină însemnătate.

Specii sălbatice de bumbac mai trăiesc

încă și azi prin Mexic, California, Brazilia, Polinezia, Australia, India, Africa centrală, etc. și botaniștii sunt foarte divergenți în clasificarea acestor specii spontane.

Nici despre bumbac nu știm bine unde a fost cultivat întâi. Pe la 800 a. Chr. se creștea în India. În America de Nord îl cunoșteau din vechime indigenii, o varietate cu firul roșcat servia chiar pentru îmbrăcămintea exclusivă a preoților și a morților. Grecii și Romanii au luat cunoștință de el. Din Indii s'a răspândit în multe părți. China l-a împrumutat târziu (prin veacul IX—X).

În Europa de sud l-au adus Arabii și azi cele mai multe popoare europene numesc bumbacul după cuvântul arab „Kutum”.

Tot Arabii l-au introdus în Egipt, dar aci nu se cultiva decât ca podoabă. În 1821 domnitorul Mohamed Ali — la propunerea unui Elvețian — a ordonat cultivarea în mare a bumbacului executându-și porunca prin crunte pedepse, căci fellahii conservatori nu voiau să audă de tufa care trebuia să înlocuiască grâul. Azi Egiptul produce în cantități mari cel mai fin bumbac din lume; acesta constituie 84% din întreg exportul Egiptean. Solul plămădit în apele ostenite de drum ale Nilului, clima caldă, secetoasă și grandioasele întocmiri de irigație ne explică succesul din ce în ce mai strălucit al culturii bumbacului din țara Faraonilor.

Totuș cel mai mult se cultivă pe nesfârșitele câmpii din sudul Statelor-Unite, de unde provin 64% ale producției mondiale de bumbac (1927).

În tabloul următor dau suprafețele însemnătate și producția de bumbac pe 1927—28 din cele mai deseamă state unde se cultivă. (După Revue Internat. d'Agric. — Roma 1928.)

T ă r i	Suprafețe în mii de ha.	Producția în mii de chintale
Statele Unite	16.255	27.729
Indiile engleze	9.636	9.943
Egipt	637	2.714
Rusia	803	2.131
Alte țări*)	495	997
Total	27.826	43.514

*) Aci se înțeleg Mexicul, Bulgaria, Cipru, Coreea, Siria, Algeria, Sudanul, Uniunea din Africa de Sud.

De însemnat că în 1925—26 s'au însemnățat 32.158.000 ha. dând o producție de 52.484.000 chintale; iar în 1926—27 deși pe o suprafață ceva mai mică s'a înregistrat cea mai mare producție de bumbac: 54.572.000 chintale.

(Va urma).

Emil Pop

Valea-Jiului

La timpul său censura guvernului liberal a oprit publicarea cinstită și obiectivă a celor petrecute în Valea Jiului după marea adunare dela Alba-Iulia, permițând numai unor ziare maghiare să publice câteva știri tendențioase, lipsite de orice bază de adevăr. Deatunci vigilența guvernului, prin „inteligenta cenzură” a oprit orice informațiune în legătură cu acest colț de țară, cu Valea Jiului. Numai din când în când mai răsufla câte o informație inedită ca suspine întrerupte ale unei întregi populații supuse unor torturi și chinuri necunoscută încă pe aceste meleaguri de prin anii 1784—5 ai revoluției lui Horia.

Dar fiindcă acum după o tăcere de 2 luni, însuși organul pe publicitate al guvernului de uzurpație, Viitorul, rupe cu tăcerea și trânteste deodată, ca din senin straița cu „oribilele crime” ale național-tărăniștilor și cari după relatarea celor spuse acolo de Guță Tătărescu, nimeni nu poate spune precis, că anume cui din cei 3 factori se atribuie. Național-tărăniștilor? Comuniștilor? sau Iridentei maghiare? — să ne fie deci permis dacă s'a deslegat sacul cu pisica, să arătăm și noi adevărul.

Organizațiile partidului național-tărănesc din Valea Jiului și-au fixat să ducă la Alba Iulia pe ziua de 6 Mai un număr de 1000 oameni, în care urmau să între cetățenii din toate categoriile și breslele, dar mai ales țărani. Muncitorilor minieri, cari arătau o deosebită însuflețire și dor de a participa la Alba-Iulia li s'a pus în vedere că pot trimite și ei câțiva delegați însă, de aceia cari nu au lucru sau nu sunt periclități a fi dați afară din lucru din pricina că aveau să participe. Numărul participanților fusese stabilit la 1000 și planul de plecare era pe jos, peste munte până la Orăștie.

Muncitorii din Lupeni au delegat vre-o câteva zeci de bărbați de încredere să ceară concediu dela direcțiunea minelor și să plece la Alba-Iulia ca delegați ai minierilor de acolo.

Directorul minelor Lupeni, în loc să vorbească frumos cu delegații solicitând foarte cinstit și respectuos un concediu în scopul de a participa la Alba-Iulia, i-a amenințat cu aruncarea lor din lucru și din locuințele societății. Direcțiunea a apelat imediat la autorități, dând alarma spre a năpusti jandarmeria și siguranța asupra delegaților muncitorilor cu scop de intimidare. Dar muncitorii nu s'au intimidat, nici nu au dat înapoi ei, și-au zis: dacă ne dau afară din lucru atunci să mergem cu toții.

Joi, la 3 Maiu ora 14 toți minierii din Lupeni, ca la o poruncă magică au eșit în stradă s'au pus în rânduri și așezând în fruntea convoiului de 3000 oameni muzica, au plecat pe jos prin pasul Vul-

can spre Merișor, unde s'a alăturat și-intreaga muncitorime din Vulcani.

Autoritățile și șefii liberali la început înmărmuresc de groază și rămân stupefiați de curajul masselor. Ele intervin după ajutorul armatei, dar când li se spune că armata câtă există nu se poate împotrivi, înebunesc aproape de groază. Se deslănțue potopul rapoartelor lipsite de orice bază. Curge ploaia jelanilor ingineresti și ale partizanilor cu conștiința încărcată de fărădelegi, căroră însă nu le făcuse nimeni nici cel mai neînsemnat afront.

Fantasticele rapoarte, care de care mai exagerate (având de scop de a scuza pe șefii liberali de groaznicul lor eșec și de șubrezenia organizației lor politice) au alarmat guvernul, spăimântând îngrozitor pe Guță Tătărescu și conmatul său Sfetescu prefect al județului Hunedoara. Acești doi din urmă au bălbăit prin repetate telegrame:

„Oprți puhoiul, arestați capii!”

Era însă prea târziu, după Lupeni și Vulcan plecase Lonea, Petroșani și Petrița, scurgându-se spre Hațeg puternica coloană de 15.000 „oanași negri”. Ei au parcurs o zi și o noapte întreagă pe o ploaie ce n'a conținut un minut ajungând pe jos până la Hațeg și Puiu. De aci nemai putând percurge mai departe s'au urenat în trenurile de marfă deasupra cărbunelui pe care tot ei îl scoaseră din adâncul pământului.

Partidul național-tărănesc nu avea nici prin gând să mobilizeze toată suflarea minieră a Văii-Jiului, mai ales că le cunoștea mizeria nemaipomenită și știa toate chinurile ce o să-i ajungă în caz dacă guvernul uzurpator nu pleacă dela putere și se putea vedea clar de atunci că nici gând de plecare nu avea. Dar dacă partidul național-tărănesc nu i-a chemat pe toți, nici nu puteau să-i respingă, mai ales văzând însuflețirea și devotamentul cu care ei plecau să manifesteze pentru Iuliu Maniu și pentru reîntronarea legalității și a libertății pierdute. Căci ei spuneau așa: „Fără legalitate și lege oricâte contracte colective am încheia și oricâte sindicate profesionale am susține ele n'au nici o valoare în fața abuzurilor și bunului plac al egoismului liberal.” „Nouă înainte de toate ne trebuie introduce legalității! Nu încheerea de noi contracte colective cu liberalii ei, numai respectarea celor existente o cerem!”

Și au plecat fanatizați de acest scop ideal: introducerea legalității prin înmormântarea abuzurilor, nedreptăților și schinguirilor după bunul plac al unora.

Reîntoarcerea dela Alba-Iulia a fost și mai însuflețită, un nou prilej de groază pentru autorități și conștiințele încărcate.

Dar acum le surâdea o nădejde! Tre-

cuse adunarea. Guță Tătărescu și cu generalul Davidoglu sosiseră a 3-a zi după Alba-Iulia la fața locului pentru a lua măsuri de represiune. Planul era făcut și 400 jandarmi aduși și împărțiți în întreagă regiunea.

Memorabilă va rămâne în memoria minerilor acest prilej de a se întruni și a-și ridica și ei glasul după dreptate și libertate. În Valea-Jiului de 14 ani nu s'a mai ridicat starea de asediu. Moștenită dela ungurii din timpul marelui răboi starea de asediu continuă să rămână singurul lucru stabil în Valea-Jiului. Doi-trei muncitori n'aveau voie să stea de vorbă unul cu altul căci în călcăele lor păzeau poliția și siguranța, cu nenumărați agenți, cu informatori acoperiți și cu un întreg aparat de teroare și amenințare veșnică. De când s'a înstăpănit dictatura lașă a liberalilor în această regiune altceva muncitorii n'au putut auzi dela autorități și dela mai marii lor decât amenințări ca aceste: „Te distrug”, „te dau pe mâna siguranței”, „te bat”, „teucid”, „te expulsez”, „te arestez”, „te evacuez din locuință”. Ba, acum cam de un an, urechea muncitorului a fost mereu izbită de groaznică amenințare (care la cel puțin vre-o 3—4000 de inși s'a tradus în faptă nu numai concretă, dar și tragică): „Te dau afară din lucru”.

Sinistră și drăcească avertizare, ce n'a cruțat aproape nici o familie de băieși în afară de o ceată de lingăi ce trăiește de pe urma spionării și trădării tovarășilor lor, — provocându-le multe nopți de groază și insomnie, așteptând cu înfiorare ceasul când, conform afurisitei amenințări va rămânea și dânsul cu familia în drum, muritor de foame, somer periculosul siguranței statului și bun de aruncat în beciuri întunecoase.

Iată mobilul sufleteș care a pornit masele muncitoare la un suprem asalt le gitim de protest pașnic contra celor cari le îndârjeau și mai mult în necazul fără sfârșit ce le băntuia, ca să nu mai amintim foamea, îndurată de atâția copii ai nimăni.

O prigoană violentă s'a început din primele zile contra frunțașilor noștri. În primul rând a fost suspendat din postul său dr. Valer Mârza, mai pe urmă transferat la Cetatea-Albă. Frunțașii noștri: Dregheci, Onescu, Pop, Mereuță și Gurban dela Lupeni erau aduși la Petroșeni în fiecare zi în fața comisarului regal, la început cu escorta, iar mai târziu la ordin.

Nemulțumirile minerilor umpluseră paharul cu amarăciuni și el trebuia să se verse. Muncitorii dela Lupeni măhniiți până în adâncul sufletului de sistemul rușinos al „mărcilor” și de reluarea concedierilor fără motive se agită, dau să se întrunească, dar armata îi oprește. În ziua de 9 Mai, adunați în două grupe ei vor să se îndrepte spre locuința directorului Frey spre a protesta, dar un grup a fost oprit de jandarmi la podul

de peste Jiu. Aci s'au format cordoane puternice din baionetele jandarmilor. Un plutoner al cărui nume ne scapă se apucase a plesni cu un sbieiu fața minerilor din lina întâi. Atunci o femeie a sărit din rânduri, trăgând plutonerului provocător câteva palme zdravene, la ce, mulțimea a rupt cordonul de jandarmi și s'a întâlnit cu celalalt grup de manifestații. Zadarnice au rămas salvele jandarmilor, manifestații nu voiau să se împrăștie. Atunci autoritățile și comandantul jandarmilor colonel Milicescu, au apelat la conducătorii partidului național-țărănesc să facă mulțimea să se împrăștie. Tot atunci muncitorii refuzând direcțiunii și inspectorului muncii să fie reprezentați prin alteineva decât prin conducătorii partidului național-țărănesc, jandarmeria a dispus ca cei din urmă să fie aduși cu forța spre a liniști mulțimea. A fost adus și Lucaciu dela Vulcan reușind să pacifice pe un moment spiritele. În aceste incidente jandarmeria nu a tras în muncitori decât numai salve în aer, deși dl Ion Bujoiu director general al tuturor societăților minere de aici a cerut să se tragă în grămadă, și fiindcă sadica-i dorință nu s'a împlinit, a reclamat energie mutarea colonelului amintit, iar d. Gută Tătărescu ca avocat al societăților s'a grăbit să-i împlinească ordinul aducând în fruntea jandarmeriei pe faimosul colonel Schipor investindu-l totodată cu puteri nelimitate.

Intrând în funcțiune colonelul Schipor, această încarnare a sadismului feroce se simțea la început foarte jenat, că nu are prilej să-și manifesteze toate aptitudinile-i sângeroase. Acest „Gruj Sânger” trebuia să provoace ca să aibă ocaziune a-și destinde nervii și stea de sânge: fruntașii noștri, întâi cei dela Lupeni și apoi ceilalți au început a fi aduși zilnic odată sau de 2 ori la jandarmeria din Petroșani spre a fi ascultați. Pe măsură ce muncitorii au început să se neliniștească de acest calvar cotidian al conducătorilor noștri, procedura în contra lor era din ce în ce mai aspră, așa încât de unde muncitorimea se domolise și luase lucrul în toate părțile, ei au început a fi din nou neliniștiți de soarta conducătorilor noștri cari petreceau tot timpul în cabinetul comisarului regal și așteptând pe dânsul în curtea casarmei de jandarmi din Petroșani. Deodată cu conducătorii noștri mai erau aduși la jandarmerie și muncitorii în grupe de câte 10—20 cărora la interogatoriile ce li-se luau, dacă nu declarau pe placul comisarului regal Roman Constantin, erau bătuti și maltratați până la sânge. Aceștia după ce scăpau de chinurile interogatorului povesteau și celorlalți pățaniile lor. Neliniștea între muncitori creștea din zi în zi.

Muncitorimea din Lonea amenințată mereu cu închiderea minelor și aruncarea în stradă a tuturor minerilor a ținut o mare adunare cerând tuturor intelectuali-

lor să le vorbească. Părintelui Virgil Pop pe care-l cunoșteau mai aproape de sânul lor i-au cerut să le facă o expunere a situației, iar dânsul văzând spiritele cam agitate, a refuzat, vorbind numai despre însemnătatea zilei de 10 Maiu. În cursul acestei adunări s'a răspândit vestea că ar fi arestat dr. Moga, apoi doctorul Valer Merza. Muncitorii au cerut tuturor intelectualilor pe cari îi cunoșteau să meargă cu dânsii la Petroșeni cu scopul de a elibera pe dr. Valer Merza. Părintele V. Pop la început a rezistat, dar mai apoi a fost silit să plece în fruntea muncitorilor împreună cu învățătorul Adorjan.

În Petroșeni însă auzindu-se de acest marș spre oraș s'a dat alarma în toate părțile scoțându-se armată și jandarmerie în calea lor. Șeful siguranței din Petroșeni, d. Nae Popescu a rugat pe profesorul Ion Niciu să iasă în întâmpinarea manifestațiilor sfătuindu-i să se împrăștie pe la locuințele lor ceea ce s'a și întâmplat. După această dată până la 28 Maiu muncitorimea se liniștește foarte mult. Provocările jandarmilor lui Schipor și nenumăratele palme date de maiorul Roman Constantin comisar regal muncitorilor supuși la aspre interogatorii, au ridicat din nou valul de mâhnire și indignare al băieșilor.

N. N. — Prezent! — Cum te cheamă, etc., etc.? — Ai instigat pentru Alba-Iulia? — Nu! (Palmele trozneau pe fața celui întreat.)

Cine te-a îndemnat să mergi la Alba-Iulia? — Nimeni! (Palmele reîncepeau să cadă.)

La ce te-a îndemnat doctorul Mârza? — La nimic! (Palmele.)

Ți-a dat ordin să bați pe agentul de siguranță Duduleanu? — Nu! (Palmele troznesc cu înverșunare și mai crescândă.)

Ai cântat cântece comuniste și iredentiste? — Am cântat numai despre Maniu! (Palme.)

Interogatul perzându-și aproape conștiința era pus la închisoare și bătut la intervale cu 25 bâte la fund și tâlpi.

Scos din nou și dus la interogatoriu i-se spunea:

„Mărturisește măi boule ce te-am întrebat, că scapi măi”!!

— Mi-ar trebui așa 3—4 nume de comuniști!? — Interogatorul răspunde: N'am ură personală pe nimeni”!

— Mi-ar trebui așa vre-un cântec iredentist care s'a cântat la Alba-Iulia, te las liber numai să-mi aduci peste 3—4 zile!

— Cum erau... roșii, steagurile ce ați dus la Alba-Iulia??

— Nu dle, era tricolorul românesc!

Luni, la 28 Maiu comisarul Roman și colonelul Schipor primiseră ordin dela guvern să închee cercetările și să raporteze de urgență cele întâmplate. Dar ironie, nu aveau nici o dovadă palpabilă, n'aveau nici un motiv și mai ales nu aveau cu ce justifica măsurile drastice luate pentru menținerea ordinii că închi-

derea prăvăliilor, a crâșmelor, oprirea circulației după ora 9 seara. Mai presus de toate domnia sus pomeniți se temeau și de eventualitatea rechemărilor, când ei se instalează atât de bine și luscios în palatul societății Petroșeni, unde mâncau și beau gratuit, având și diurne grase din două părți.

Trebuia provocat ceva la moment! Cum știau agitația și neliniștea ce domnea între muncitorii întristați de soartea celor ajunși la „interogatoare”, în seara de 28 Maiu au adunat la jandarmeria din Petroșeni pe fruntașii noștri: Ion Niciu, Alexiu David, Aurel Pap, Dreghici Ioan, Onescu Ion, Mereuță și Vasile Lucaciu. Cu trenul de seara a pregătit transportarea celor 4 din urmă la închisoarea militară din Sibiu. Atunci anumiți agenți provocatori anume tocmiți de guvern au alarmat pe muncitori spunându-le: Săriți că v'au arestat conducătorii! Săriți scăpați-i!

Atunci s'a întâmplat acel incident pe care d. Gută îl numește „Tentativa de rebeliune”.

Câteva sute de muncitori s'au și adunat în fața cazarmei jandarmeriei manifestând absolut pașnic și neavând nici unul topor și săcure după cum se mințeste atât de oficial. Se cerea numai în gura mare eliberarea celor arestați! Nimeni altceva! Și n'a rupt nimeni nici un gard la jandarmeria, după cum iarăș neadevărat s'a afirmat.

Printre mulțime s'au vârit agenți de siguranță cari trăgeau focuri de revolver ca să dea pretext lui Schipor de a trage în grămadă.

Colonelul Schipor și cu maiorul Roman au pus dintr'o parte jandarmeria să tragă salve și de altă parte, au îndreptat la atac cu baioneta și cu patul armei un batalion din Reg. 18 Gorj; cari s'au năpustit asupra muncitorilor fără nici o somațiune, trăgând focuri și bătând până au împrăștiat mulțimea. Apoi patrulele pornind pe străzi au bătut cumplit pe oricine au întâlnit în cale, copii, femei, fără să aleagă. S'au văzut triste scene când ofițerii s'au repezit cu săbiile la doamne cari întâmplător se găseau atunci pe afară, bătându-le crunt.

Infuriați dnii de mai sus au dispus în dimineața zilei următoare arestarea dnilor Ion Niciu profesor la liceul din Petroșeni și președinte al organizației partidului național-țărănesc din Petroșeni, dr. Valeriu Merza medic și președintele organizației de plasă precum și o mulțime de muncitori pe cari i-au prins pe străzi sau cari au fost pârșiți de câte vre-un răuvoitor. La jandarmerie nu mai încăpeau cei arestați, atunci restul de arestați în masă au fost depuși la închisoarea judecătorească de Ocol, până atunci goală. Dela Lonea a fost adus preotul V. Pap între zeci de baionete. Arestările continuau din toate părțile.

În ziua de 29 Maiu cam același lucru s'a petrecut la Vulcan. Din fața muncitorilor adunați la locul așa numit „Octo-

gon" ca să protesteze contra brutalității lor nemai pomenite maiorul Stroescu ce comanda detașamentul de jandarmi de acolo a fugit înspre poala muntelui Strajă, iar ca să acopere această fugă rușinoasă a trimis un curier să ceară ajutor dela colonelul Schipor din Petroșeni, afirmând minciuna acestuia că ar fi cerut ajutor de două ore prin telefon, dar că nu i-se dase legătură. Fapt neadevărat ce a determinat pe colonelul Schipor să brutalizeze în chip orbit familia Lucaciu a cărui soție, dirigentă a poștei de acolo se afla la aparat când a vorbit colonelul Schipor. In momentul următor Schipor cu Roman au rechiziționat toate vehiculele din Petroșeni gonind cu jandarmii de aci spre Vulcan.

Ajungând în goană nebună pe străzile Vulcanului a întâlnit un grup de suboficieri ai societății miniere care veneau dela oficiu. Pe acești i-a înconjurat repede cu jandarmii și neîntrebându-i nimic s'a dat cu pumnii sub barba celui dintâi, care era și regățean și liberal. Când a văzut că acesta pune mâna la buzunar să-i arate legitimația de liberal, colonelul l-a bătut până l-a doborât în nesimțire. S'a dat apoi mai departe la ceilalți, cari văzând cele întâmplate n'au mai cutezat să-și arate legitimațiile de liberali. I-a bătut el însuși, cu mâna proprie până ce a obosit făcând spume la gură.

Dacă astfel au pățit-o liberalii apoi pe muncitorii prinși pe străzi i-a strivit în bătai. Ajungând la mulțime a ordonat jandarmilor să tragă în carne vie, ceea ce unii mai cruzi și mai fără Dumnezeu au și făcut. Au căzut șapte răniți. Numărul răniților mai ușor a fost cu mult mai mare, ei însă n'au cutezat să se arate de teamă să nu fie maltratați.

Atât ceea ce mai sus am arătat că s'a întâmplat cu dna Lucaciu, cât și coalitia unor neputincioși liberali în frunte cu preotul Rusan, directorul Leheni și înv. Pompeiu Hossu, din invidie și ură personală s'au coalizat contra lui Lucaciu șeful organizației partidului național-țărănesc de acolo și crezând sosit momentul oportun al unei răzburări neașteptate au debeat contra lui fel și fel de minciuni, ceea ce a făcut pe Schipor să aresteze pe loc pe numitul nostru fruntaș, bătându-l împreună cu maiorul până la pierderea conștiinței. Apoi la casa celui bătut astfel de moarte și trimis cu mare escortă la arest, s'a ordonat o perchiziție amănunțită în cursul căreia s'a dat peste desenul industrial unui bulon făcut de un ucenic (Lucaciu era directorul și al școlii de ucenici industriali). Descoperire senzațională! Brutele au strigat într'un glas:

— Proiectil! Proiectil! Proiectil dle! Repede la serviciul tehnic al armatei să-l studieze!...

Colonelul s'a repezit din nou să bată pe fruntașul nostru Lucaciu pe care-l pusesse în lanțuri de sus până jos. Bestia de colonel cu scârboasele lui picioare se

suise pe capul, pe frumosul cap al lui Lucaciu pentruca să-l strivească. Cu escortă grozav de mare l-au trimis apoi la Sibiu ca pe un oarecare „rebel marocan”. Faimosul colonel făptuise cele de mai sus în pornirea lui sălbatică și dementă, dar mai era și ațâțat de preotul Sebastian Rusan pe care muncitorii de acolo, credincioși de ai lui hotărâseră cu câteva zile mai înainte să nu-l mai sufere în biserica lor, deoarece spusese la slujbă femeilor acestora că „bărbații lor au plecat la Alba-Iulia după potcoave de cai morți”.

La acest capitol mai tragic și mai sângeros decât cum erau cele de pe vremea lui Pazvantoglu (asemănare făcută atât de potrivit de d. Iorga) ținem să mai arătăm și modul cum s'a smuls muncitorilor declarații din care să apară vinovăția lui Lucaciu.

In afară de muncitorii prinși în seara de 29 și noaptea spre 30 Maiu bătuți fără întrerupere zi și noapte — au fost somați muncitorii să-și aleagă „bărbați de încredere” care să se prezinte imediat cu un memoriu, ceea ce muncitorii au și făcut. Immediat nebănuind drăcescul șiretlic. Astfel apucați și acești delegați ai muncitorilor împreună cu ceilalți au fost puși ca la cire, roată.

Pe unul l-au pus să cetească memoriul punct de punct.

Cetea întâiul punct. Muncă de opt ore!

— Așa 8 ore! Dați-le 8 ore! Jandarmii a așezat câte doi pe lângă fiecare muncitor începeau loviturile groaznice cu bicele de bou, 25 la fiecare.

— Cetește al doilea punct!

— Incetarea concedierilor în massă...

— Dați-le concedieri!...

Bătaia începea cu furie și mai mare... Și așa a mers această grozăvie... Vecinii din jurul locului de tortură spun, că nu mai puteau răbda și auzi țipetele înspăimântătoare. In fața acestor oameni bătuți de moarte vre-o 24 ore, fu seos din pivniță și adus martirul Vasile Lucaciu cu fața umflată de laele bestiei cu galoane. Și un maior cu numele Stroescu grăi:

— „Vedeți cine s'a îngrășat de pe spinarea voastră. Vedeți cine s'a îmbogățit din prostia voastră!

— Voi, boilor nici nu știți că acesta v'a trădat pe voi și interesele voastre!”

S'a început apoi imediat luarea de declarații așa după cum doreau dnii Schipor și Roman cam în felul următor:

— Lucaciu v'a îndemnat la grevă măi?

— Lucaciu!

— Lucaciu v'a îndemnat la rebeliune măi?

— Lucaciu!

ș. a. m. d.

Primăriile, casarmele jandarmerești și cazinourile societății din Valea Jiului după această dată au devenit abatoare umane. Nenumărați stropi de sânge au fâșnit pe pereții și plafoanele localurilor de tortură.

La primăria din Lupeni încă și azi se pot vedea stropi de sânge.

Arestările cergeau din toate părțile. Era destul o șoaptă bineplăsată a unui dușman ca peste vre-o câteva ore patrule să bată la fereastră în miez de noapte și să te ducă la tortură.

S'au arestat sute de oameni și femei. Intre arestați se puteau vedea mineri, ceferiști, comercianți, funcționari, cu un cuvânt din toate categoriile de oameni pe care credeau că ar fi sau ar simpatiza cu partidul național-țărănesc.

Pentru eventualele grupe ce s'ar mai fi întâlnit pe drum se forma imediat țarul de tortură. Anume 2 sau 3 patrule trebuiau să se adune la rușeală să-i bată până la moarte și apoi să-i aresteze. Încă și azi se pot vedea femei înjunghiate cu baioneta.

Jandarmii au ocupat toate oficiile publice, în special la poștă se instalează un grup de jandarmi la telefon, la telegraf. Serisorile particulare s'au desfăcut și cenzurat. Mormanele de gazete din cele confiscate umpleau curtea cazarmei și a poștei.

In Lupeni și Vulcan s'au oprit toate ziarele afară de Viitorul, pe care au-l cumpăra nimeni. S'au închis prăvăliile, cărciumele, iar circulația pe străzi a încetat. Automobilele și vehiculele ce veneau înspre Petroșani erau oprite și cercetate, călătorii căutați prin buzunare, și apoi li-se da ordin să se întoarcă de unde au venit.

Pe străzi, în afară de sutele de patrule de câte 20—30 jandarmi, companiile se plimbau la intervale scurte, jandarmii trebuiau să cânte mereu în sbierăte nemai pomenite. Trebuiau să cânte ziua-noaptea, căci primeau porție dublă de pâine, hrană și vin dela societățile pe cari le ocroteau cu baionetele lor criminale.

Cu un cuvânt era paralizată orice viață în această regiune. Desperarea intra în oasele tuturor cetățenilor din jalnica regiune a Jiului.

Bine nu se simțeau decât colonelul Schipor, maiorul Roman și cu acleliți trepăduși ai siguranței și spionii netrebncii cari se scâldau în șampanie în luxosul Casinou al societății Petroșani unde au fost găzduți toți miniștrii liberali inclusiv dr. Lupu și Glagorie Trancu-Iași.

Colonelul Schipor și maiorul Roman începeau a se simți despoții acestei regiuni și de aceea s'au dedat și la fapte de debandadă ca să satisfacă pe unii lingăi și șoptitori de pe lângă poala lor. Astfel și la Lupeni au bătut de au stâlcit și pe unii liberali, așa încât șeful liberalilor s'a văzut nevoit a alerga la București și a raportat, că ceea ce a început a se face atunci întrece orice margini. Numai e nici politică, nici intimidare și terorizare de național-țărăniști... ci e pur și simplu o turbare fără nume și precedent”.

La această intervenție, cei dela Bucu-

rești au dat ordin să se mai domolcaseă zelul schiporo-romănesc prin îngăduirea circulației, deschiderea crâșmelor și a prăvăliilor.

Vineri la 1 Iunie după amiază puternice detașamente de jandarmi s'au apropiat de trenul perrsonal din gară de unde au arestat pe fruntașii noștri Ion Niciu profesor și dr. Valeriu Mârza, care se pregăteau să plece cu acel tren la Orăștie.

În aceeași zi la ora 6 pe cei doi fruntași ai noștri la cari au mai adăugat pe părintele Virgil Pop dela Lonea, i-a escortat o companie de jandarmi cu efective de război, de teamă să nu se grupeze muncitorii din nou ca să-i salveze.

La 31 Maiu a descins în Petroșani d. Bratu, inspectorul șef al învățământului dela Sibiu, care după o scurtă convorbire cu comisarul Roman a dat ordinul prin care a suspendat din serviciu pe Ion Niciu, profesor la Liceul de băieți, Alexiu David învățător în Petroșani, Lazar și Adorjan învățători în Petrila, Lucaciu directorul școlii primare din Vulcan. Profesorilor și învățătorilor adunați în sala de conferință le-a ținut un groaznic logos, spunând că e crimă să faci politică național-tărănistă. După dânsul a venit d. P. Petrescu inspector general al învăț. primar făcând același lucru. În urmă revizorul Anastasiu a sosit și el pentruca să suspendeze pe d. Munteanu învățător la Lupeni. Acestora le-a succedat inspectorul de activitate extrașcolară (sic) Mărgăritărescu care deasemenea s'a nizuit să terorizeze spiritele mai timide.

Pentru toate barbariile săvârșite asupra muncitorilor, aceștia ca un ultim și desperat act au ținut să protesteze printr-o grevă la minele din Petroșeni, Lupeni, Vulcan și Lonea.

Ca să-i silească pe băieși la lucru au ordonat mobilizare generală, apoi patrulele de jandarmi au pornit prin coloni strângând pe muncitori cu arcanul, și aducându-i la anumite localuri îi băteau înspăimântător și cu forța îi duceau în mină.

În aceste vremi de turburare colonelul Schipor ieșea după amiază la plimbare cu o gardă de jandarmi la spatele său spre a nu deveni, dragă Doamne, victima vreunui atentat. Cu acest prilej nu voia să vadă pe nimeni pe stradă. Unde întâlnea câte un om se repezea la el cu sabia strigând „*și crep capul cu sabia!*”

Și așa fugea lumea de el, mai ales femeile și copiii, ca de dracul. Un caz nostim s'a petrecut într-una din acele zile. La colțul parcului a întâlnit rabla de colonel un grup de 3 elevi de liceu. Răstindu-se cu sabia la ei, doi au fugit, iar unul a rămas pe loc netemându-se și răspunzând la toate întrebările ce i-se puneau. A doua zi directorul liceului se pomenește cu Schipor în cancelaria liceului sbierându-i cam următoarele:

— *Dle director, aici desigur profesorii sunt cari de cari mai comuniști!!*

Directorul îl roagă să nu generalizeze, ei să spună ceace a văzut ca să se dea pedepse după regulamentul școlii acelor cari au greșit.

Colonelul cu spume la gură înșiră toate acuzele, apoi spune numărul elevului care nu fugise de dânsul în ziua precedentă. Numărul... Era elevul Popescu fiul directorului administrativ dela societatea Petroșeni, Alexandru Popescu. Colonelul auzind de această surpriză neplăcută a îngălbenit, apoi schimbând tonul a spus :

— *A, dle director! Nimic! Nimica toată. Un fleac dle! Un fleac!*

Directorul însă a spus că nu se poate astfel, la școală toți elevii sunt egali — de directori sau de mineri, trebuiesc pedepsiți dacă au făcut ceva rău. Dar acum colonelul, care o băgase pe mână nu știa cum să scuze pe elevul No. X. care drăcia dracului se nimerise să fie tocmai al directorului dela care îi veneau toate favorurile posibile. Era de față și inspectorul Bratu dela Sibiu.

Ah dacă elevul cu No. . . . era fiul vreunui băeș... ce bolșevic groaznic ar fi fost, bolșevic periculos și subversiv ce trebuia expulsat din toate liceele țării!

Pe cine întâlnea colonelul acesta de tristă și groaznică pomină îl lua la crunte bătăi și îi venea să plângă de năcăz când cei din jur săreau să scape pe câte cineva spunând: — „Dle colonel, pentru Dumnezeu, e om de al nostru și mai e și răgătean!”

Ca să ilustrăm până unde a mers nebunia acestui demn de cămașa de forță, dăm mai jos o declarație a șoferului Stefan Kilien:

DECLARAȚIE.

Subsemnatul Kijen Ștefan mașinist, proprietar de automobil, domiciliat în Petroșeni, Strada Aurel Vlaicu No. 735, de 40 ani; declar că în ziua de 4 Iunie mergeam cu automobilul meu No. 234 spre Livezeni, când la curba de lângă restaurantul „Lumea nouă”, m'am întâlnit cu un automobil mare de lux, ce venea cu viteză de 50 km. pe oră; eu am parcurs mai departe, când am observat că acel automobil s'a întors și mă urmărește. Am stat în loc. Din acel automobil s'au dat jos colonelul Schipor și maiorul Roman Constantin, comisar regal. În automobilul lor mai era un domn necunoscut în civil. Colonelul m'a întrebat cum mă cheamă și luându-mi legitimațiile și arătându-mi un picur de apă pe fața lui, mi-a isbit cu putere o palmă.

Întrebându-l pentruce mă bate, mi-a spus că decăt să sufere un picur de apă pe fața lui, mai bine mă împușcă. S'a năpustit din nou cu pumnii sub barba mea și în față și pe nas, că dacă nevasta mea nu ar fi început să țipe mă omora în bătăi.

Comisarul regal râdea laoparte. M'au escortat la jandarmerie, colonelul dând

ordin să mă bată cu 25 bastoane. Am fost închis apoi la poliție 3 zile și mașina mi-a fost oprită din circulație. Trei zile am fost bolnav greu din bătae.

Declarația mi-o susțin.

*Kijen Ștefan
șofer.*

Cei mai mulți dintre supuși la chinuri, sufereau bătaia cu demnitate și mare curaj. Așa de exemplu mai mulți muncitori din Lupeni întâlniți de colonelul Schipor au fost somați să arunce chipul lui Maniu dela butonieră și din pălărie; iar ei răspundeau mândri că până când mai au viață și sânge în vine, nu se lasă a li-se tăia acel talisman dela dânsii. Răbdau oamenii bătăi pânăice exasperau pe furiosul colonuș. La început turpitudinea de colonel neputându-se stăpâni bătea înainte de a lega pe cei de cari se apuca, dar dupăce foarte mulți muncitori, cărora le da palme pe stradă se achitau și ei imediat întorcând palmele nătângului colonel. Văzând aceasta cavalerul colonel se asigura înainte legând pe cel destinat isbelilor punând o patrule numeroasă de jandarmi în poziție de atac, împrejurul victimei.

Bătea, bătea, bătea bolnavul colonel scrâșnind din găunoșii lui colți (cași căpățana lui de viezure), dar când auzea după bătăi de moarte că victima abia răsuflând îngăima:

„Omoși-mă, faceți orice, tot nu mă las de Maniu”.

Iosif Neagu din Livezeni bătut în nemărate rânduri, le-a spus:

„Dați, dați, dar să știți că unde dă omul se vindecă, dar unde a dat și va da Dumnezeu nu se va mai vindeca în veacul veacului”.

S'a întâmplat, că în ziua de 3 Iunie, la Rusalii să iasă și colonelul, cu credințioșii ortodocși la sfințirea apei, lângă pârâul Malcia. Acolo locul e strâmt! Un copil la un moment dat s'a împietecit în fața lui Schipor căzând. Tatăl copilului și oamenii din jur cunoscând sălbăticia lui au încerenit, crezând că veninosul colonel se va năpusti să zdrobească copilul, dar ceva neașteptat a uimit pe toți cei din jur. Colonelul a privit înspre cer, apoi a spus părintelui, care înspăimântat smunea pruncul dinaintea colonelului, certându-l: „*Lasă-l! Înaintea lui Dumnezeu, oricum, suntem egali!*”

Scena a mirat nespuse de mult pe toți cei de față. Probabil, că într'un moment de luciditate, fiara din Valea Jiului bănuise că în fața lui Dumnezeu nu va mai avea tăărăști la spate, cari prin cenzură și infamie să-i acopere faptele infame.

Oricum însă, deși prin faptele comise Schipor va rămânea în amintirea celor de aici, ca o urită arătare — totuși ura și odiul general nu se îndreaptă atât de formidabil contra lui, pe care mulți îl cred bolnav și iresponsabil ci se va îndrepta mai cu seamă asupra autorului

moral Guță Tătărescu și contra maiorului Constantin Roman, care în calitate de comisar regal și ofițer de justiție, cu vederea destul de limpede, deși și-a dat seama din primul moment de adevărata situație, totuși s'a pretat la jocul drăcesc al celor ce prin cumplite chinuri voiau să ingenunche pe bravii mineri dela Jiu, cari sub drapelul partidului Național-Tărănesc, urmăreau numai asigurarea pâinii lor de toate zilele, precum și realizarea unui scop mai înalt de reîntronare a dreptății. Pată neștearsă va rămânea în veci pe numele lor, pentru actele lor de feroce brigandaj, batjocură și bizantinism ce-au dat prilej minoritarilor să rădă astfel, că palmuește obrazul celor mai buni fii ai acestei țări, și să se exprime, că dacă astfel de batjocuri se fac cu cei mai buni patrioți români, atunci ce se zică ei minoritarii;

EPILOG.

Înta finală a tuturor înscenărilor arătate, a fost ajunsă. Din sutele de arestați au cernut, reținând la început în arestări definitive vre-o 55 fruntași Național-tărăniști la Sibiu, iar mai apoi după greva foamei de vre-o 12 zile a celor închiși și după un protest energic prin presă arestările s'au definitivat numai la 11 inși: Doctorul Merza cu încă 10 tovarăși.

1500 deportați.

In afară de crunta răsbunare arătată până aci, liberalii, atât pentruca să intimideze lumea, cât și fiindcă se temeau de alte lucruri în urma celor întâmplute au ordonat deportarea din regimne alor 1500 familii de șomeri. Cum prind hingerii căinii, așa ridicau jandarmii lui Guță Tătărescu pe acești nenorociți, urcându-i cu întregul lor calabălăc în vagoane și expediindu-i în lumea largă.

S'au deportat și astfel de familii, care își au originea din localitățile din Valea Jiului.

Prin toate aceste barbarii, s'a crezut, că e spart definitiv un puternic cuib Național-tărănesc...

Timpul ne-o va arăta, dacă a reușit, sau nu acel scop.

Alexiu David

*

P. S. Am publicat studiul acesta social pentruca să contribuim la cunoașterea fenomenelor recente de tulburare gravă din Valea-Jiului. Autoritățile constituite își răzbuună pe oameni nevinovați, comit schinguirii și arestări... Dece? Pentrucă gloata proletară a îndrăsnit să-și strige păsurile și să participe la congresul politic dela Alba-Iulia al partidului național-tărănesc, care partid a reușit să fie depozitarul încrederii tuturor cetățenilor necăjiți și asupriți ai acestei țări, chiar și al ungușilor și sașilor, cu toate că se mai păstrează de formă distincții de partide, trebuie neapărat ca ea să fie trecută

printr'o nouă cumplită asuprire? Nu merită ea să pretindă o cât de modestă ameliorare? Pot fi lăsate masele necăjite în halul de plâns de azi și la discreția răsbunării capitaliste? Dar este o ignoranță crasă a stărilor, dacă nu ne dăm seama, că numai profunda criză socială a animat masele și le-a mișcat în direcția Albei-Iulie?...

La adunarea dela Alba-Iulia au luat parte desigur jumătate din numărul total al muncitorilor mineri de pe Valea-Jiului, în total cam 7000 de nenorociți proletari. Numărul acesta e considerabil și nimeni nu-l trage la îndoială. Întrebarea totuși se pune, ce a determinat pe acești muncitori să ia parte în număr așa mare la această adunare? Ori e știut că ei au plecat pe jos la Alba-Iulia, care e destul de departe de Valea-Jiului, încă cu trei zile înainte, hotărâți să înfrunte toate mizeriile unei călătorii atât de lungi și fără să fie asigurați de adăpost în timpul acesta pe drumuri.

Autoritățile atribue plecarea acestui număr mare de muncitori mineri din Valea-Jiului la Alba-Iulia exclusiv „instigatorilor” național-tărăniști, cari i-au îndemnat să meargă. Faptul acesta nu poate corespunde adevărului. Prin simplă îndemnare acești muncitori să se pună în mișcare o masă atât de mare, precum a fost aceea? Factorul determinant a fost situația lor mizerabilă.

E știut că muncitorii de pe Valea-Jiului se sbat într'o sărăcie ne mai pomenită. Cei mai buni muncitori și mai bine retribuiți dela munca de extrageră nu câștigă mai mult de 1500—3500 lei la lună. Foarte puțini sunt aceia cari câștigă 4000 sau mai mult. Acestor muncitori li-s'a stabilit o medie de salar de 137 lei

la zi, la muncă în acord, însă niciodată nu se știe dacă în realitate societățile în general retribuiesc pe acești muncitori în așa fel ca să ajungă acea medie. Acesta nu se poate constata, datele ce le pun la dispoziție societățile nu pot fi controlate. Știut este că cei mai mulți muncitori sunt retribuiți cu 60—100 lei, deci cu mult mai puțin decât media salariului stabilit, iar cei cari câștigă mai mult decât media salariului sunt foarte puțini la număr.

In afară de aceștia mai este numărul cel mare al muncitorilor plătiți cu ziua, al căror salar este de 40—90 lei la zi. Acești muncitori în tot timpul de lucru de peste lună abia ajung la un venit de 900—2000 lei, însă în prezent abia se lucrează 4—5 zile la săptămână, deci de multeori se lucrează cu 4 sau chiar 8 zile mai puțin la lună. In cazuri de acasta și salarul este cu atât mai mic, astfel acești muncitori abia primesc un salar de foame. Muncitorii cari au fost în serviciul societății încă în Octombrie 1926, mai primesc un spor de salar după ficcare membru de familie de câte 169 lei la lună. Insa numărul acestor muncitori a scăzut foarte tare. Societățile concediază cu preferință muncitorii de categoria acestora ca să profite de beneficii fabuloase. Acești muncitori se află în stare de adevărată disperare. Și atunci nu trebuie să ne mirăm că au luat parte în număr așa de impunător la Alba-Iulia. Cărmucitorii zilei nu vor să înțeleagă cauzele sociale ale agitației din Valea-Jiului și nu caută să le îmbunătățească soarta. Dimpotrivă, deslănțue teroarea asupra capului lor lor ca să le amuțiască cuvântul și să-i țină în vecinică robie.

Redacția

ACI E SUFLETUL MEU TOT ...

Aci e sufletul meu tot:
pod alb, latin peste prăpastie dacă...
vreau hăul din nemărginirea lui să-l scot:
și să-l silesc pe podul strîmt și nesfirșit să treacă...

mă lupt cu drumul, singer, mă încord:
ostaș în Dacia pierdut din oști latine...
mușcat de vinturi aspre între sud și nord
sint cum s'aprend de drumuri hainele pe mine...

aci e sufletul meu tot:
pod alb, latin, peste prăpastie dacă...
vreau să-l străbat, adîncu-mi urlă: POT!
în fața depărtărilor ce singele mi-l seacă...

O, nu mămpac să cad pe drum, să scapăt:
pod rupt peste prăpastii nesfirșite...
vreau dirz să merg, să nfrînt, voinic, pină la capăt
nemărginirea ce mă ofelește și mă nghite...

A. Cotruș

Un roman nou

I. Agârbiceanu: Legea minții. (Povestea altei vieți). Roman

După romanul *Legea trupului*, d. I. Agârbiceanu ne dă romanul *Legea minții*, în dimensiuni epice mai mari: viața și sbuciumul unui preot dela sate, lupta lui îndârjită până răsbate, cu mare greu, să delăture obstacolele nenunțate; până să poată vedea cu ochii roadele unei munci ed apostol, după opintiri de ani grei, în luptă cu mediul dușmănos și puternic al Sașilor și cu poporul ignorant, care nu înțelegea, că prin muncă și hărnicie soarta lor se poate schimba înspre bine, și că nu e scris nicăieri, că neam de neamul lui să fie slugă la Sași.

Satul Măgura, cu majoritatea lui românească era aservit cu totul sașilor, până la venirea părintelui Andrei. După sfârșiri deșarte de ani îndelungați, lucrând mână în mână cei doi preoți, unit și ortodox — măgurenii isbutesc să pună mâna pe conducerea comunei, să arendeze moșia grofului, să-și înjghebe o bancă, să clădească o școală frumoasă, muncind deacum înainte în ogorul lor, fără să mai lucre în moșiile sașilor. Lupta e descinsă în toate amănuntele ei, cu toate piedecile administrației ostile — romanul e scris în 1915 — cu toate ezitățile sătenilor, cari nu credeau că se poate schimba, de azi pe mâine, soarta lor de slugi, cu aceea a jupânilor, pe cari îi numeau „stăpâni” chiar.

Ar zice cineva: un Popa Tanda, în ediții mai nouă.

Dar comparația este foarte vagă, dacă nu chiar exclusivă.

Părintele Andrei e cu totul din altă stofă. Prevederile lui trec mult dincolo de teza din Popa Tanda, ce s'ar putea reduce la patru cuvinte: *Verba volant exempla trabunt*. Slavici s'a inspirat în această năvelă dela un scriitor austriac adoptând subiectul cu talent, mediului românesc din Sărăceni.

Popa Andrei e ceva mai mult decât un educator cu graiul și cu pilda. E un reformator, un *revolutionar*, dacă vreți, în lupta pentru binele poporului. El desfășoară și realizează, înaintea ochilor noștri reforme de o mare îndrăzneală, ce surprind și după reușita deplină. El aduce concepții noi în o lume veche, în cadrele culturii înalte ce și-o însușise la universitate.

În afară de sprijinul oamenilor, el are unul mai presus de toate, *credința* neclintită, cu care a intrat în lume, părăsind zidurile seminarului.

Andrei, băiat de țaran, are preocupări științifice încă în clasele de liceu. Părinții, oameni săraci, se gândeau să-l dea la teologie și să-l facă popă, însurându-se

cu „o preoteasă, care să aducă ceva la casă omului”.

Dar Andrei ezită până în momentul din urmă, să-și prezinte petițiile, cu gândul la alte cariere, cari nu erau hărăzite unei odrasle de țărani săraci.

Ezitatea aceea! — cine nu-și reaminteste, cât l-a sbuciumat în anii din urmă ai liceului?

Pe atunci nu erau burse pe toate garurile. Câțiva elevi, cu adevărat distinși luau burse mai mărișoare; alții, — tot așa de puțini la număr — aveau posibilitatea material de acasă, să urmeze la universitate. Cât pentru rest — un rest de 90 la sută — era destinat să între în seminar.

Așa se explică, cum chiar candidații buni și cu înclinări pentru duhovnicie, intrau pentru întâia oară în seminar, cu o vădită resemnare.

Andrei, destinat pentru seminarul catolic din Budapesta, — obișnuit cu hoinăriile din vacanțe, cu preocupări pentru o catedră de științe naturale, căzu ca din lună în aspra disciplină de pietate și denoțime a seminarului.

Sosit în huetul asurzitor al orașului „privea cu ochii îmbolnăviți la mulțimea ce furnica, la trăsurile, la tramvaiele ce se încrucișau, gata să se isbească. Ii părea că undeva, la spatele acestor palate grele, mari, înegrite de funingine, cade peste un iaz urias, o enormă cantitate de apă, și că sgomotul ei fierbe așa, pretutindenea” ... (Pag. 53.)

Viața din seminar — am trecut și noi pe acolo — e evocată cu adevărată artă. Cetind capitoul prim, revăd coridoarele largi, sacelul, colegii îmbrăcați în reverenți negre — autorul le zice „sacii po-căinței” — grădina, sala de rit cu biblioteca și Societatea noastră literară clandestină, cu președintele, care era totodată și „tata” clericilor români. Revăd măreața biserică a universității, și recunosc par'că într'o bancă, un cleric tânăr, cu fața palidă și părul negru, stând înge-nunchiat cu ochii țânta la sculptura deasupra altarului, înfățișând pe ziditorul a toate, exclamând în gestul majestic: *Fiat lux!*... Revăd profesorii la catedră, în deosebi pe cel de filozofie, vorbind o latinească elegantă, agitându-se și repetând, cu o muzicalitate deosebită numele: *Im —manuel Kant!*... Și constată, cu mândrie sufletească, și de data aceasta, că tradiția primită dela înaintașii noștri s'a transmis, în întregimea ei, urmașilor.

Andrei nu se adaptează, la început, disciplinei seminariale. Vieța de acolo i se pare o prefăcătorie neîntreruptă,

iar dogmele îl strâng și îl strivesc în cercurile lor de fier. Sbuciumul, prin care am trecut cu toții, când cele mai grele probleme ale credinței și gândirii cereau imperativ intrarea în creerul nostru de adolescenți, la Andrei ia proporții chinuitoare.

El se îmbolnăvește, și chiar declară superiorilor, că vrea să părăsească seminarul. După un sbucium îndelungat, se pomenește „îngenunchiat pe cea dintâi bancă din capela seminarului. Acum, cât ce se puse în genunchi, știa pentruce a venit aici: simți din nou existența lui Dumnezeu, pe El însuși, foarte departe și foarte aproape, simți prezența Lui de pretutindenea, simți contactul”. (pag. 121).

Chinurile sufletești, prin cari a trecut până să se lămurească, le descrie într'o serisoare lungă — chiar prea lungă — adresată d-șoarei Dora. O cunoștință de pe băncile liceului „o fetiță care avea ceva din chipul libelulei, svel-tă, albă, cu ochii mari și negri”. (pag. 36).

Un schimb de cărți postale, un adio pecetluit cu o sărutare din partea Dorei — atâta tot.

Dar chipul ei rămâne pentru totdeauna în sufletul lui Andrei. Schimbul de cărți postale se întrerupsese, și în ajunul ieșirii din seminar, când Andrei citește într'un ziar anunțul: „Dr. Vasile Drăgan avocat, și Dora Munteanu, căsătoriti” — scapă gazeta din mână și părăsește ca un mort. Nu voia să se despartă de amintirea ei, îi părea rău, și de aceea, gândindu-se în fel și chip la căsătoria Dorei, pe ea o scose albă ca zăpada. „Ca să se liniștească pe deplin, Andrei simți totuși lipsa unui ajutor. Eși din sala de lectură, trecu prin ganguri, cobori scări, și se trezi în capela seminarului. Abia aici, în genunchi, simți cât e de mare durerea dintr'însul, abia acum, înțelegând că are lipsă de însuși ajutorul lui Dumnezeu. Era însă sigur că se va liniști, era sigur că Dora, de-aici încolo, nu va mai fi pentru el decât o amintire luminoasă, *picurul acela de miere, ascuns în adâncul ființei sale*”. (pag. 149).

Când părăsi seminarul „simți o adâncă părere de rău: *pricepu că vieța de aici nu va mai trăi-o nici odată*. Simți recunoștință, regret, și ochii lui se umplură de lacrimi, când trăsura durui pe dinaintea seminarului”. (pag. 185).

Andrei după câteva luni petrecute în cancelaria metropolitană, se determină să meargă în Măgură, o parohie săracă, după spatele lui Dumnezeu. Mărioara, un suflet candid, primi voioasă, să meargă cu el și la capătul pământului. Ea era îngerul lui apărător, ajutorându-l de câte-ori se simțea obosit în luptă cu răutatea și prostia omenească. Ea îi spunea cu admirație, în clipele lui de sbucium: „Cât de bun ești tu Andrei! Ce drag îmi ești! Ea ar mai fi vrut să-l

întrebe: De unde ești tu, *cine ești tu?*" (pag. 260).

Popa ortodox Tudoruf — un bătrân venerabil îl întâmpină, dela început, cu prietenie, care se schimbă în curând în dragoste frățească, după ce-l cunosc mai de aproape. Era el „popa cu nărav” și avea destule vorbe slobode la adresa uniților, dar în fond era un suflet curat de preot, de legea românească.

După intriga ce o încercară Sașii, spunându-i că părintele Andrei e *papistaș* și vrea să-i ia credincioșii, părintele Tudoruf, convingându-se de cinstea și sinceritatea lui Andrei, spuse tare, în feul lui de popă cu nărav: „Iată un Israelitean întru care nu este vicleșug! Iată un unit om de omenie!”

Și când Andrei părăsi Măgura și își luă adio dela părintele Tudoruf, „se înduioșe adânc lângă patul de bolnav al bătrânului părinte Tudoruf, care nu se mai îndura să lase din mâna lui osoasă și rece, mâna arzătoare a tînărului preot”... (pag. 466).

Dar o nenorocire îl păstrea pe Andrei. Mărioara, care-i înseninase vieța, se stăne curând, lăsându-l vădov de tînăr, și răscolindu-i sufletul cu probleme întunecate, cari sguđuiau din temelii, credința lui de preot.

Doamna în negru — Dora — pe care o întâlnise odată în oraș, când era cu Mărioara, îi trimite o scrisoare, rugându-l să solicite postul de protopop de acolo. Se hotărăște imediat, și primește numirea dela Consistor. Incepe vieța de oraș, în care se simțeste străin, imprietenindu-se cu familia Drăgan, bărbatul Dorei. În vizitațiunile lui la sate, se simțea mai la larg, și chipul Dorei îl urmărea pretutindeni, ca o imagină dulce și *imaterială*. O iubea el? — se întrebă în adâncul sufletului, cu gândul la mormântul Mărioarei, rămas uitat în cimitirul din Măgura. Și conștiința îi răspundea liniștită: nu! Era numai amintirea luminoasă din tinerețe, picurul acela de miere, ascuns în adâncul ființei sale... Dar Dora, care se măritase numai ca să nu moară mamă-sa desnădăjduită?

El iubea, desigur, cum o iubea și el, fără să-și dea seama, cu toate subterfugiile conștiinței lui amăgite. Intervine moartea lui Drăgan, și Dora așteaptă cuvântul hotărâtor din gura lui Andrei, dar el rămâne mut. El trăia în viziunile lui de iubire *imaterială*... Ea înțelege și pleacă, lăsându-i o scrisoare de adio, în care își mărturisește dragostea pentru el. Andrei rămase năucit. Hoinări pe uliți vreme îndelungată, senin, ușor întinerit... Scrisă o scrisoare lungă urmașului său din Măgura, terminând-o: Plec pe sate, la muncă, la libertate, la vieță. Binecuvântat să fie Cel ce privește cu milostivire la neputințele noastre și ne dă tărie”.

Porni apoi, în noaptea ce coborâse neagră, luând drumul bisericii. „In cu-

rând se auzi scârțăitul cheii în ușa vechi. O pasăre de noapte stârnită de sunetul strident, se desprinsese dintr'o firidă a pridvorului, fâlfâi din aripile moi peste umărul lui Andrei, și zboară departe”.

Sunt șirele din urmă ale romanului.

Înțelegem, cu înduioșare, că acea pasăre, ce trece speriată peste umărul lui Andrei, și zboară *departe*, duce cu sine: tinerețea, fericirea, și dragostea nemărturisită a unui suflet de preot adevărat.

Romanul „Legea minții”, mult mai eteric, ca pandantul său „Legea trupului”, are totuși puncte de contact cu acesta.

Sub acest raport, în afară de speculațiunile metafizice a lui Andrei, ne surprinde și ne înspăimântă figura dostoievskiană a preotului adulter Ilarie. Rămas vădov de tînăr se ticăloșește în curând și se destrăbălează. Nu mai răsofoiește prin cărțile teologice din bibliotecă, își pierde orice credință și se îmbată cu rachiu. Confesia lui nu are nici o nuanță de regret, și e de un cinism îngrozitor, când spune lui Andrei, în gura mare, hotărât să se lase de popie: „Chi-va țitoarea mea... în sat nu vrea să mai trăiască cu mine, se teme de gura lumii. Mă duc după ea; să vezi ce muere! Să nu crezi că n'am auzit ce mi-ai spus, dar te înșeli grozav când crezi că tainele bisericii mi-ar putea ajuta. Ajută numai celui ce crede în ele. Eu nu mai cred, și nu va trece mult și nu vei mai crede nici Sfinția Ta. Ești tînăr, ești vădov, așa am fost și eu. Ești învățat, n'am fost nici eu cel din urmă pe vremea mea. Se va îngriji vieța să-ți arate și D-tale adevărul, pe care eu îl cunosc acum, și care nu din cărți se poate învăța”... pag. 520).

Idealismul părintelui Andrei a trebuit să fie împrumutat tot din sufletul părinților. „Sufletul *țărâmului* nu e insensibil față de marile probleme omenești, el numai doarme. In el se păstrează materialul prim, *tinereța omenirii*; de aceea din el se împrospează mereu vieța socială și culturală a fiecărui popor, din omul frate cu pământul, cu cerul, cu lumina... Inconștii de ce poartă în suflet, vieța lor e de multe-ori grea și întunecată, dar din comorile virgine înmăgăzinate în ființa lor, se croiesc tot alte drumuri de lumină pentru vieța omenimei, când cele vechi se întunecă”...

Sub acest unghiu privea părintele Andrei masele populare!

Acțiunea romanului leagă dela început atențiune cititorului. Andrei despre care unchiul Dorei spunea că îi lipsește o doagă, avea, în realitate, o doagă mai mult. El se ridică deasupra lumii de rând și a oamenilor de duzină.

Energia, îndrăzneala cu care operează și reușește, nu sunt numai din domeniul imaginației, căci oameni de calibrul poeziei Andrei există în carne și oase;

într'un număr mai redus de exemplare, ce e drept, dar *există!*

Șbuciumul și speculațiunile metafizice ale tînărului preot se isbesc adese de obezile realității, dar el nu sucumbă, și merge înainte pe cărarea hotărâtă dintru început, înțelegând că ținta adevărată nu se poate ajunge deplin în lumea asta. In seminar vedem lumea clară, așa cum e în sufletul nostru; nu băgăm de seamă, că vedem vieța așa *cum ar trebui să fie* în adevăr, și nu așa cum este în realitate.

De aici conflictul în vieță; poticnirile și dezertările celor slabi de înger, și biruința celor statornici în credință.

„Romanul „Legea minții” trebuie citit în cercuri cât mai largi, tocmai în zilele noastre de lăcomie pe nemuncite, și defecțiune.

Să-l cetească preoții și candidații de preoți, și să ia pildă dela cei doi popi din Măgura.

Să-l cetească intelectualii, mai ales cei tranșcarpatini, cari și azi, în anul al zecelea dela unire, mai cred, în mare parte, că uniții sunt papistași și păgâni, și că țin slujba în ungurește.

Și să-l cetească tinerimea — viitorul țării — care stă azi la răspântii, ca Hercul din mit...

Al. Ciura

O nouă carte despre Eminescu

M. Eminescu als Dichter und Denker, von Dr. Fr. Lang

Literatura privitoare la cel mai mare poet al nostru, s'a îmbogățit cu o nouă carte, datorită hărniciei susținute a tînărului ei autor, care deține locul de lector pentru limba germană la Universitatea din Cluj. Dl Lang și-a luat greaua sarcină de a prezenta, într'o monografie, publicului săsese dela noi — în primul rând — și celui mai larg german — în al doilea rând — personalitatea genialului bard român. Poate comit o indiscreție căutând motivele care l'au determinat pe autor să întreprindă o astfel de operă. Totuși o fac, pentru că sunt convins că aceste motive nu pot face decât cinste dlui Lang.

D-sa va fi observat că — în genere — concetățenii noștri de altă origine etnică ne socotesc drept niște barbari, niște parveniți ai culturii. Această convingere produce în sufletul celor ce o nutresc, o atitudine ostilă, desprețuitoare la adresa noastră. Incredințat că această părere nedreaptă, generatoare de ură, nu e datorită decât faptului că acești concetățeni ai noștri nu ne cunosc în deajuns, lectorul de limba germană dela Universitatea din Cluj a căutat să pună o piatră temeinică la puntea ce va sluji înțelegerii

dintre noi și concetățenii noștri sași. Există oare un mai bun mijloc de a prăgăti prietenia dintre ei și noi, decât cunoașterea reciprocă? Și se putea imagina un mai bun început decât tocmai încercarea de a prezenta publicului de limba germană pe cel mare și mai tipic exponent al sufletului, al culturii noastre, adică pe Eminescu?

Dar mai există un motiv, pe care-l bănușesc și mai puternic decât cel dintâi: Dragostea spontană pe care dela început dl Lang o ar fi simțit pentru opera nefericitului nostru poet. Căci reese din toate rândurile cărții via și caldă admirație a monografului pentru opera splendidă a scriitorului pe paginile cărui se vede că autorul a zăbovit cu multă, multă dragoste. Și această înclinație întemeiată pe oarecari afinități electivă, — e cea mai bună garanție că dl Lang a căutat să ghicească, să pătrundă cât mai adânc, vraja poeziei eminesciane. Așa se explică de ce autorul a reușit în greaua sarcină pe care și-a luat-o. Căci pentru mine aceasta e impresia netă ce se degajează din lectura atentă a lucrării sale. Se vede cum autorul, după ce a făcut abstracție de munca sa migăloasă de ani de zile, care n'a avut alt scop decât să-l atmosferizeze cu opera bardului, a încercat să-și apropie sufleteste, intim, conținutul atât de nuanțat al acestei opere. De aceia nici nu se surprinde mărturisirea pe care o face în prefață, spunând că majoritatea impresiilor pe care le însemnează în această monografie au un caracter subiectiv. Subiectiv, da, pentru că a încercat să retrăească opera poetului.

Străbateți cele cinci capitole în care autorul încheagă în linii mari și luminoase portretul emoționant al arhegetului poeziei noastre, și veți vedea cum din ele vibrează entuziasmul neprecupețit al unei admirații profund înțelegătoare, lucru de două ori meritos pentru cineva care a învățat să-l guste pe Eminescu într'o limbă învățată târziu și cu trudă. Entuziasmul acesta știe să inspire autorului comparații frumoase și perioade elegante, vibrante de patos. Iată câteva din primul capitol, unde autorul stăruie asupra mediului intelectual în care a crescut talentul poetului: „Cum se învățește luna în jurul pământului, și cu soarele în jurul unui centru mai îndepărtat, tot astfel se oglindesc în poezia lui Eminescu de o parte spiritul și tipul poporului românesc, iar pe de altă parte tendințele concepției filosofiei moderne. Precum în vasta mare, tot astfel și în operele lui Eminescu se observă două curente: unul este de caracter național — românesc, celalalt este năprasnicul curent intelectual al sec. XIX, care, cu un nu-

me nu prea nemerit, fu numit *Pesimism*” (V. Cap. I. p. 8—9).

În următoarele 2 cap. (Eminescu's Naturlyrik și Eminescu als Dichter der Liebe) autorul analizează cu mult tact poezia lirică a frământatului cântăreț. „În poezia sa despre natură Em. ajunge la unitatea deplină între peisagiul naturii și sentimentul uman, între simbolul obiectiv și dispoziția (Stimmung) subiectivă. Em. nu încearcă niciodată restălmăcirea fenomenelor naturale. Ele îi sunt numai mijloc, nu scop al poeziei.” V. pag. 46.) Aceste capitole se disting mai ales printr'o foarte judicioasă și întinsă cercetare a influențelor germane, care se resimt în lirica lui Eminescu. Și totuși, deși reese de aci că extrem de multiple și variate au fost aceste influențe, autorul știe să releveze prețioasă și bine conturată originalitate a poetului care nu s'a lăsat nicicând covârșit de sugestia străină.

Însă capitolul care, după mine, e cel mai bun e acela în care dl Lang studiază concepția filosofică a lui Eminescu. E — poate — partea cea mai substanțială și cea mai bogată în contribuții, din întreaga lucrare. A încerca să-l rezumăm, înseamnă a-l mutila. Fie-ne de ajuns a spune că excelează prin o laborioasă și judicioasă informație, prin mult bun simț, (cum face de pildă când desaprobă entuziasmul aceluia care caută să vadă

în masele lui Em. din timpul când frecventa Universitățile germane, alteeva decât încercarea de fixa note dela prelegerile profesorilor de filosofie pe care-i audia (v. p. 109) și prin o justă și elegantă formulare a concluziilor la care ajunge. „Eminescu nu era un filosof poetic, ca Schopenhauer și Nietzsche, de pildă, ci un poet filosofic, în cel mai bun sens al cuvântului.” (V. p. 129.)

Pentru autor era și mai greu să închege într'un capitol sintetic diversele aspecte ale atitudinii politice a lui Eminescu; greu pentru că autorul a trăit cu totul în alt mediu, care nu-i putea da elementele necesare de înțelegere ale împrejurărilor speciale ce au determinat părerile politice ale acestui „profet” al națiunii sale. Și totuși dl Lang s'a achitat în chip onorabil și de această parte a lucrării sale. Ce nu face răvna inteligentă, călăuzită de dragostea curată? Nu vreau să stărui mai mult asupra meritelor acestei conștiințioase și entusiaste lucrări. Cel mai mare elogiu pe care i-l pot face, e că, deși e o carte scrisă pentru informarea unui public ce nu ne cunoaște literatura, merită să fie citită de orice român care a zăbovit cu drag asupra stihurilor de foc ale celui mai mare poet al nostru. Căci cartea dlui Lang e unul din cele mai complete portrete ale geniului chinuit care a scris „Luceafărul”.

Șt. Bezdechi

Cronici culturale și artistice

Ecou de presă

Sociografia românească de I. Clopoțel. Dl Ion Clopoțel, directorul revistei „Societatea de mâine”, adună în 84 pg. cercetările sociografice, făcute de d-sa în plășile Margina, Almaș, Vașcău și Beiuș. Lucrarea e o continuare a broșurii „Direcția realismului social-economic”, în care autorul republică rezultatul cercetărilor sale de aceeași natură în plășile Baia de Criș și Câmpeni.

Dl I. Clopoțel a deschis, dela început paginile revistei „Societatea de mâine”, problemelor social-economice, și în cuprinsul ei a publicat multe cercetări de cea mai ardentă actualitate în legătură cu aceasta lațare a preocupărilor zilelor de azi. Îndesebi a fost cercetată situația social-economică la populația cea mai desmoștenită a Ardealului, aceea din ținuturile muntoase: Munții Apuseni, Bihor, Maramureș. Asupra măsurilor urgente ce sunt a se lua pentru îmbunătățirea sorții populației românești din aceste regiuni s'a scris și s'a vorbit la noi mult, în anii de după unire, s'au promis de cei în drept adeseori măsuri de îndreptare, — dar până azi s'a realizat prea puțin.

Pentru a da și aplica soluțiile cele mai ducătoare la scop nu e de ajuns, desigur, înduioșarea în față mizeriei și entuziasmul de-a ajuta, ci temeiul acestor soluții trebuie să fie o cunoaștere temeinică, amănunțită

și reală a condițiilor de viață, actuale, din acele ținuturi, și a mijloacelor ce pot fi aplicate.

De aceea cercetările la fața locului, cu intenția de a face studii serioase, sunt dintre cele mai salutare. Cu ele se începe opera de salvare. Monografiile sistematice, de natură sociografică, avem până azi prea puține, așa că activitatea dlui I. Clopoțel pe acest teren este nu numai laudabilă, ci și folositoare. D-sa a petrecut în regiunile descrise săptămâni întregi, a adunat, la fața locului, tabele privitoare la situația actuală social-economică a populației. Din examinarea la fața locului a problemelor, din contactul cu localnicii, din felul cum ei văd și cred că pot fi deslegate atâtea chestiuni de-un interes capital pentru ei, dl I. Clopoțel a adunat un material de studiu prețios, și a putut da concluzii folositoare, primite din cercetările făcute.

Concluziile d-sale sunt, în rezumat, următoarele:

1. Problema regiunilor muntoase reclamă cercetări pe teren și o sistematizare a cercetărilor. Ea nu pretinde protecție ci un regim de dreptate. Nu se limitează la Munții Apuseni, ci asupra tuturor ținuturilor la fel situate.

2. Mijloacele de comunicație constituie cea mai urgentă necesitate pentru regiunile muntoase.

FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI

Gazetarul

Printre profesioniștii ziaristici sunt atâția cari n'au titluri academice, nu sunt titrați, și totuși au îndreptățirea să țină un condeiu în mână. N'au cultură universitară, — adevărat, foarte greu și foarte rar — însă se ridică la nivel universitar prin tăria caracterului, prin nobleța sufletului, prin seriozitatea și maturitatea scrișului lor. Un gazetar e nevoit să aibe cultură, bogăție de cunoștințe și talent, deci să fie un intelectual. Printr'o autocritică severă neconținut exercitată el se poate ridica sus de tot, din orice profesiune, mai adesea din tipografi capabili să asimileze repede și bine o cantitate mare de cunoștinți. Iar calitatea esențială este onestitatea. Gazetarul poate fi cel mai primejdios șarlatan, dacă subalternizează scrișul său patimii de pervenire sau de terorizare. Când ai la îndemână ziarul, trebuie să cântărești de zece ori un cuvânt să fie controlat, să fie drept, să fie în slujbă adevărată. Nimic mai înjositor decât să faci din ziarul tău o armă otrăvită de a ataca onoarea semenilor și a-ți îngădui să fii un înfumurat căruia să nu-i ajungi cu prăjine la nas și care se consideră judecător peste oricine. Desinvoltura megalomană strică și degradează ziaristica. Toemai prin natura profesiei gazetarul e obligat a fi modest, matur, cinstit și plin de abnegație. Mai ales în România gazetarii sunt lăsați de capul lor, fără pregătire și cultură specială, astfel încât nivelul gazetăriei este adesea inferior oricărei exigențe civilizatoare.

Horia Trandafir

Doliul Jugoslaviei. — Marele om politic al Croației Ștefan Radici a murit la scurtă vreme după ce fusese rănit de un glonte de revolver descărcat în parlamentul din Belgrad asupra lui. Tragicul eveniment marchează încordarea dintre Croația și Serbia veche. Ștefan Radici avea sentimentul ideii iugoslave, însă nu putea tolera ca puternica provincie a Croației să fie desconsiderată și împiedecată să participe la conducerea de stat în proporția forțelor sale. Din acest punct de vedere conflictul are toată asemănarea tensiunii dintre Ardeal și vechiul regat. Greșala Serbiei este că vrea să întindă balcanismul administrativ oriental asupra Croației, favorizând pe sârbi și disprețuind elementele croate culte și pregătite. Contra valului de balcanism și contra inferiorității sistemului de administrație din

3. E nevoie de înființarea unor birouri de lucru, care să intermedieze onorabil între patronii și proletarii manuali, ai regiunilor muntoase.

4. Materialul prim, existent în munți, e nevoie să treacă în proprietatea localnicilor în măsura necesară de a putea efectua înșiși avuțiile locale.

5. E nevoie, pentru a se începea firesc și regiunile muntoase, de o industrializare generală a țării, de protecția acestei industriei.

6. Creditul să fie lăsat instituțiilor locale, alimentat direct de Banca Națională.

7. O cât mai largă autonomie locală.

8. Instituirea unei autorități speciale pentru fiecare complex mai mare geografic-economic.

„Transilvania”

vechiul regat protestează și ardelenii, geloși să ne dăm o gospodărie de stat superioară unguirilor de pe vremuri. Dacă nu se dă satisfacție Croației, pace în Jugoslavia nu va fi. După cum dacă Ardealul va fi ținut mai departe la carantină, liniște în România nu va fi.

Sărbătorirea zilei de 1 Decembrie. — Agitația crește continuu în jurul temei: cum se va organiza sărbătorirea zilei de 1 Dec.? E o problemă importantă. Căci guvernul va vrea să întocmească statistice cari să vorbească despre progrese extraordinare, să pregătească tipărituri jubilare cari să cădelnițeze „activitatea rodnică” de Stat și fără concursul ardelenilor. Sunt temeri apoi că Astra nu va îndrăzni să spună adevărului pe nume, nu vâ avea curajul unei critici la activității oficiale. Și ar fi profund regretabil. Desfigurarea stărilor nu face nimănui serviciu. De ce să trăim cu minciuna, de ce să ne îmbătăm cu iluzii, de ce ni-e frică și suntem lași întru a apăsa cu degetele pe rană? Orice ditiramb strică pro-

fund țării. Deaceea oricine va lua condeiu în mână și va vrea să pună pe hârtie ceea ce știe despre realizările într'o dovadă, e desul să-și întrebe conștiința care îi este permis ori cum să se mintă pe sine, să mintă pe alții, să mintă țara...

Kăzboiul în afară de lege. — La Paris s'a semnat proiectul de pace Kellog, prin care o seamă de popoare europene se solidarizează să pună războiul „în afară de lege” (hors de loi), adică să reglementeze strict dreptul de agresiune. Evenimentul este important și se operă ca el să aibe efect îndepărtat. Popoarele sunt sătule de sgomotul armelor, ele doresc din toți plămâinii așezări odihnite de dezvoltare normală. Pactul Kellog, se înțelege, nu poate fi pe placul revanșarzilor „deșteptați”, dar puțin deștepti, însă popoarele cari și-au atins visurile seculare de întregire politică și națională, îl subseriu cu toată inima. Ministrul de externe al republicii Statelor Unite a dus ideia păcii cu un important pas înainte.

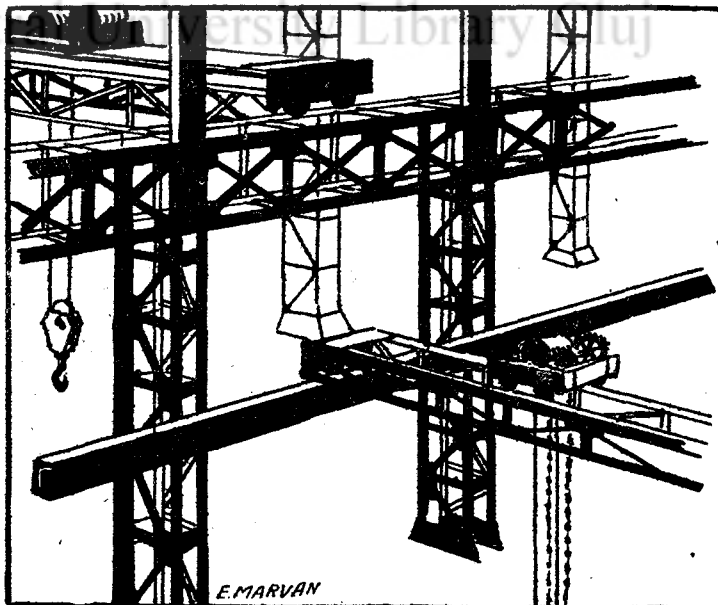
Red.

ASTRA

Prima Fabrică Română de Vagoane și Motoare S. A.

Capital Social Lei 350,000.000, deplin vărsat.

UZINELE IN ARAD.

**Construcțiuni de fier,
Stâlpi și suportți nituiți,
Acoperișuri Polonceau,
Poduri și construcțiuni statice,
Mașini de ridicat.**

Pentru oferte a se adresa Direcțiunei Uzinelor, Arad.

INDUSTRIA SÂRMEI SOC. AN.

CLUJ, CALEA VICTORIEI N-RUL 29.

PRODUCEM:

FIER DE BETON, FIER LAMINAT IN COLACI, CUE DE TOT FELUL; SÂRMĂ DE FIER: ALBĂ, ARSĂ, ARĂMITĂ; SÂRMĂ ZINCATĂ (GALVANIZATĂ), SÂRMĂ GHIMPATĂ-ZINCATĂ, SÂRMĂ DE OȚEL, ARCURI PENTRU MOBILE, AGRAFE DE BIROU.

A apărut într'un îngrijit volum

Sociografie Românească

Anchetarea plășilor muntoase:
Margina, Almăj, Beiuș și Vașcău.

de

ION CLOPOTEL

.Prețul 60 lei

De vânzare în librării. Se poate
comanda la adm. „Soc. de Măine“

„SCHMOLLPASTA“ S. A. BRAȘOV

Fabrică de Cremă de ghetă
Premiată la 30 de expoziții

Adresa abonatului:

Banca de Credit și Cassa de Păstrare S. A.

Cluj,
Piața Unirei No. 7.

SUCURSALE:

Dej, Sânmărtin, Alba-Iulia,
Tg.-Mureș, Oradea Mare.
Banca de Credit Soc. An.
Gherla.

Capital social:
77 milioane

Face toate operațiunile bancare
în modul cel mai avantajos.

Bancă autorizată pentru valute.
Antrepozit lângă calea ferată.

BAI

cu renume mondial și localități
de recreație

Pensiuni, internate, cămine
pentru fete și băieți.

Prețul întregii pensiuni pentru
copii 140, pentru adulți 150 franci
elvețieni, preț valabil pt. 4 stațiuni
balneare pe lângă un sejur de o săp-
tămână. Preferințe pentru 1000 de
familii. Prospekte. (Porto pentru răs-
puns).

Biroul de pensiuni Pestalozzi
(Fédération Internationale des
Pensionnats Européens)

Budapest, V., Alkotmány-utca
4. sz. I. (Telephon: Teréz
242-36.)

Kurorte und Erholungsheime:

In Ungaria: Budapest, Siófok. In
Elveția: Genf*, Lausanne*, Neucha-
tel*, Luzern, Montreux*, Zürich*,
Lugano, St. Moritz. In Franța: Pa-
ris*. Deauville, Trouville, Biarritz,
Aix-les-Bains, Grenoble*, Evian
(Genfer-See), Chamonix. In Riviera
franceză: St. Raphael, Cannes, Niz-
za*, Juanes-Pins, Monte-Carlo,
Menton. In Anglia: London*, Cam-
bridge*, Brighton, Folkstone. In Ita-
lia: San-Remo*, Nervi, Venedig,
Bordighera, Abbazia, Riccione,
Rom*, Neapel*, Palermo, Meran.
In Austria: Wien*, Zell-am-Zee,
Linz*, Innsbruck*, Salzburg*. In
Germania: Berlin*. In Belgia: Os-
tende. In Africa: Algir, Tunis.

* In localitățile cu steluță sunt inter-
nate permanente, căminuri pentru
fete (și pentru adulți) deschise anul
întreg. Celelalte pensiuni în stațiu-
nile balneare sunt deschise numai în
Iulie, August și Septembrie. (Avan-
tagii pentru călătorii în grup
(25—50%). Vagoane speciale Pull-
mann. Prețurile în decursul anului
școlar (dela 15 Septembrie) 110 fr.
elvețieni lunar.